Analys – Regional tillväxtpolitik i Halland 2014-2020

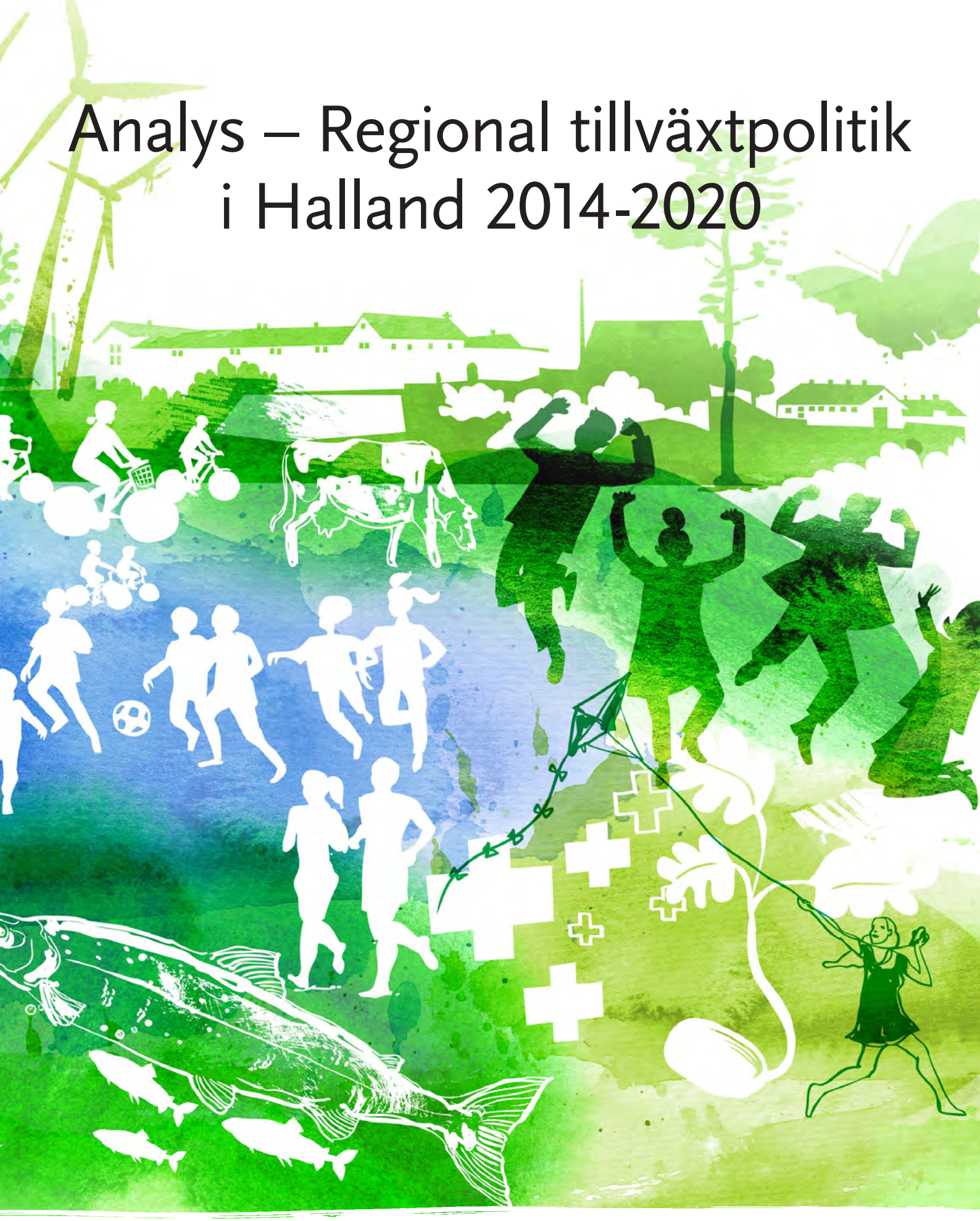

ANALYS SOM LIGGER TILL GRUND FÖR
TILLVÄXTSTRATEGI FÖR HALLAND 2014–2020

BÄSTA LIVSPLATSEN
Region Halland

Tolv sammanfattande slutsatser

Denna analys utgör underlag för den regionala tillväxtpolitiken i Halland 2014-2020. Utgångspunkten för analysen är att Region Halland har ett statligt uppdrag att skapa en hållbar tillväxt och utveckling i länet. Analysen drar tolv sammanfattande slutsatser.

Slutsats 1 – I det strategiska ramverket betonas samhällsutmaningar och smart specialisering

Region Halland formulerar och genomför den regionala tillväxtpolitiken i ett strategiskt ramverk som beslutas på europeisk och nationell nivå. Ramverket utgörs av Europa 2020-strategin och den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft. Dessa sätter fokus på ökad sysselsättning, ökad konkurrenskraft, minskat utanförskap samt att reducera utsläppen av växthusgaser.

I det strategiska ramverket betonas också betydelsen av att den regionala tillväxtpolitiken hanterar globala samhällsutmaningar som demografi och hälsa, miljö och klimat samt en ökad konkurrens om naturresurser. Förträdesvis genom att använda samhällsutmaningar som drivkraft för ett innovationsarbete. Nya produkter, tjänster och lösningar på behov som kan härledas till en global samhällsutmaning möter en stor och växande efterfrågan. Att bygga upp kompetens inom ett styrkeområde med koppling till en samhällsutmaning kan därför bidra till regional tillväxt och sysselsättning.

I ramverket betonas även smart specialisering, en metod för att ta fram regionala innovationsstrategier. Syftet är att regioner i Europa bättre än tidigare ska peka ut styrkeområden baserat på sina relativa styrkor och svagheter och därmed stödja innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt.

Slutsats 2 - Bygg vidare på tidigare tillväxtarbete

Regional tillväxtpolitik behöver bygga vidare på tidigare tillväxtarbete. För Halland innebär det bland annat att innovationssystemet behöver utvecklas avseende styrning, ledning och finansiering. Och det behöver bättre kunna stödja förnyelse och omställning i befintligt näringsliv. Vidare finns det ett stort behov av att utveckla det regionala tillväxtarbetet avseende kompetensförsörjning och matchning på arbetsmarknaden. Här behövs ett tydligare politiskt uppdrag och en förstärkt regional organisation.

Att peka ut och koncentrera resurser till styrkeområden är ett sätt att stödja innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt. Att arbeta långsiktigt är nödvändigt eftersom det tar tid att förändra strukturer och därmed uppnå resultat. Därför är det viktigt att bygga vidare på arbetet med tillväxtområdena/styrkeområdena från tillväxtprogrammet 2007-2010 - besöksnäringen, livsmedel, bioenergi och hälsoteknik.

Arbetet med tillväxtområdena/styrkeområdena har visat på varierande resultat. Svaga resultat för upplevelsenäringen och bioenergi förklaras av att det saknades en strategi för hur resultat från utvecklingsarbetet skulle tas om hand. Det tyder på ett svagt ägarskap. Vidare finns ett behov av en bredare ansats inom bioenergi och livsmedel. Det handlar om att tydligare hantera samhällsutmaningen klimat och miljö, samt att koppla livsmedel till landsbygd, hälsa, regional profilering och destinationsutveckling. Satsningarna på hälsoteknik behöver fortsätta så att de goda resultat som uppnåtts tillvaratas och växlas upp.

Slutsats 3 - God utveckling och flera jämnstarka kommuner, inget regionalt centrum för hela Halland

I Halland har flera kommuner en god utveckling med en växande folkmängd, ökande sysselsättning och höga medelinkomster. Dessutom är flera kommuner förhållandevis jämnstarka – Halmstad, Varberg och Kungsbacka - och ingen är tillräckligt dominerande för att vara ett självklart regionalt centrum för hela Halland. Detta beror också på att Halland inte är en gemensam arbetsmarknad. Södra länsdelen är en egen arbetsmarknad, medan norra Halland både är en egen arbetsmarknad och integrerad i Göteborgsregionens dito. Skillnaden är stor jämfört med exempelvis Kronobergs och Jönköpings län, där Växjös och Jönköpings kommuner är självklara regionala centralorter.

Strukturen med flera jämnstarka kommuner sätter spelplanen för den regionala tillväxtpolitiken. Den gör att det inte går att koncentrera insatser till ett regionalt centrum vars utveckling får positiva konsekvenser även för övriga delar av regionen. Ett regionalt perspektiv behöver identifiera behov och utmaningar för olika delar av Halland, så att delarna kan förstärka varandra på ett sätt som gör att hela Halland utvecklas positivt.

Slutsats 4 - Storstadskoncentration och Halland, olika utgångslägen i norr och söder

Befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Sverige koncentreras allt mer till Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionen. Denna storstadskoncentration bedöms av regeringens framtidskommission att fortsätta. Därmed finns det ett stort och växande behov att både Göteborgs och västra Skånes arbetsmarknader knyts närmre Halland. De senaste decennierna har goda boendemiljöer i kombination med en hög tillgänglighet till Göteborgsregionens arbetsmarknad bidragit till en stark inflyttning. För en fortsatt god utveckling i Halland behövs goda boendemiljöer, fler bostäder för olika målgrupper och hög tillgänglighetet till storstadsregioners arbetsmarknader i både norra och södra Halland.

Idag har södra och norra länsdelen skilda utgångslägen avseende tillgänglighet till en storstadsregions arbetsmarknad. Norra Halland, företrädesvis Kungsbacka och Varberg, har en hög tillgänglighet till Göteborgsregionens arbetsmarknad, medan södra Halland har svaga kopplingar till både västra Skånes och Göteborgsregionens arbetsmarknader. Södra Halland behöver öka sin tillgänglighet till dessa arbetsmarknader, men också utveckla det som storstadsregionerna har, innovationskraft och en växande lokal arbetsmarknad.

Det finns en risk att de skilda utgångslägena mellan norra och södra Halland ger en mer polariserad utveckling. De senaste åren har Norra Halland utvecklats bättre än södra i termer av sysselsättning och skatteunderlag. Med en fortsatt storstadskoncentration riskerar södra Halland att hamna i en utvecklingskugga.

Slutsats 5 - Skillnader mellan kommuner, inom kommuner och mellan kust och inland

Halland har en sammantaget god utveckling, men det finns också stora skillnader inom regionen. Folkmängds- och sysselsättningsutvecklingen har varit betydligt starkare i Kungsbacka än i exempelvis Laholms och Hyltes kommuner. Hur enskilda kommuner kan dra fördel av storstadskoncentrationen är en faktor som bidrar till mellankommunala skillnader. Som vi konstaterade ovan finns det i detta avseende skilda utgångslägen mellan norra och södra länsdelen.

Det finns även skillnader inom kommuner. Halland är i genomsnitt ett välmående län men i vissa områden finns det sociala problem, i termer av ett stort utanförskap eller stora skolavhopp. Dessa områden finns företrädesvis i vissa stadsdelar i centralorterna.

En ytterligare skiljelinje i Halland är mellan kust och inland. Hallands kustområde har en bra befolkningsutveckling och en hög tillgänglighet till stora befolkningskoncentrationer. Stora delar av inlandet har däremot en sämre befolkningsutveckling och tillgänglighet till stora tätorter. Låg tillgänglighet är en förklaringen till att delar av Hallands inland har en svag utveckling. Stora delar av Hallands landsbygd saknar också tillgång till snabbt bredband, vilket försämrar förutsättningarna för inflyttning, företagande och offentlig service.

Slutsats 6 - Obalans på arbetsmarknaden i Halland hanteras genom pendling

Halland har en befolkning och en arbetsmarknad som inte riktigt passar ihop. Befolkningen tenderar att växa ifrån arbetsmarknaden, vilket leder till att många människor har en utbildningsnivå som är högre än vad som efterfrågas på arbetsmarknaden lokalt. Denna obalans hanteras genom att många som bor i företrädesvis norra Halland pendlar till ett arbete i Göteborg.

En stor pendling gynnar män mer än kvinnor. Att Halland är det län med störst inkomstskillnader mellan kvinnor och män kan bland annat förklaras av att män i genomsnitt pendlar längre till arbetet och därmed har tillgång till en större arbetsmarknad, samt att kvinnor i större utsträckning tar ansvar för familj och hushåll.

Det är en styrka för Halland att ha en hög tillgänglighet till en storstadsregions arbetsmarknad, men det vore också önskvärt med en utveckling av arbetsmarknaden inom Halland så att efterfrågan på arbetskraft med hög utbildning ökar lokalt.

Slutsats 7 – Globaliseringen förändrar efterfrågan på arbetskraft och skapar målkonflikter

Globaliseringen i form av internationell konkurrens och teknisk utveckling innebär en ständig omvandling av arbetslivet. Detta ökar efterfrågan på kunskap och höjer trösklarna till arbetsmarknaden, vilket missgynnar individer och grupper utan rätt kompetens. Här finns en målkonflikt för en hållbar tillväxt - mellan behovet av ett innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv och behovet av en inkluderande arbetsmarknad.

Det finns en risk att denna målkonflikt förstärkas de närmsta åren genom den tekniska utvecklingens effekter på efterfrågan på arbetskraft i vissa tjänstebranscher. Allt kraftfullare datorer skapar nya möjligheter till automation, vilket förr eller senare kommer att påverka efterfrågan på arbetskraft från detaljhandeln, parti- och provisionshandeln och magasinering. Det finns en risk att dessa branscher, som är stora i Halland, kommer att efterfråga betydligt mindre personal. Konsekvenserna av det skulle bli en mindre arbetsmarknad för individer och grupper med låg utbildning, och ytterligare höjda trösklar till arbetsmarknaden för denna grupp.

Att rusta individer för den framtida arbetsmarknaden handlar i hög utsträckning om att se till att alla elever klarar gymnasiet, samt att det finns goda förutsättningar för vidareutbildning och ett livslångt lärande.

Slutsats 8 – Den demografiska utvecklingen ökar efterfrågan på kompetens och innovation i välfärdssektorn

Den demografiska utvecklingen innebär en åldrande befolkning. Den leder till en ökad försörjningsbörda för den förvärvsarbetande befolkningen, ett ökat behov av välfärdstjänster och ett ökat kostnadstryck på offentlig sektor. Den ökade efterfrågan på välfärd ökar även behovet av personal inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och social omsorg. Stora pensionsavgångar och en svag utveckling av antalet i förvärvsarbetande åldrar innebär kompetensförsörjningsproblem för välfärdssektorn. Det ökar också behovet av nya välfärdsrelaterade produkter, tjänster och lösningar.

Slutsats 9 - Hög förvärvsfrekvens, men vissa grupper exkluderas från arbetsmarknaden

Halland har bland de högsta förvärvsfrekvenserna i landet, men det finns grupper som är underrepresenterade på arbetsmarknaden. En hög förvärvsfrekvens är avgörande för ett inkluderande samhälle och för att hantera den demografiska utvecklingen. Fler behöver arbeta och betala skatt för att finansiera en ökad efterfrågan på välfärd.

De grupper som är underrepresenterade är personer med endast förgymnasial utbildning och utrikes födda. Förvärvsfrekvensen för personer utan gymnasieutbildning i Halland är drygt 15 procentenheter lägre än för personer med gymnasial utbildning. De låga förvärvsfrekvenserna för utrikes födda visar att det finns ett integrationsproblem i Halland, samt indikerar att det finns en diskriminering på den halländska arbetsmarknaden. För att höja förvärvsfrekvensen behövs riktade insatser till grupper som är underrepresenterande på arbetsmarknaden.

Slutsats 10 - Transporter, energiförsörjning och jordbruket står för merparten av utsläppen av växthusgaser

I Europa 2020-strategin finns de globala samhällsutmaningarna klimat och en ökad konkurrens om naturresurser. Där finns också europeiska mål för att reducera utsläppen av växthusgaser. I Halland står transportsektorn, energiförsörjningen och jordbruket för merparten av utsläppen av växthusgaser. Detta reflekterar Hallands geografiska läge med stora transport- och godsvolymer, liksom den stora produktionen av livsmedel som finns i regionen. Transportsektorn behöver öka sin användning av fossilfria bränslen, och inom jordbruket behövs en ökad kunskap om hur utsläppen av växthusgaser begränsas från djurhållning.

Slutsats 11 - Globalisering ställer det halländska näringslivet inför stora och olika utmaningar

Det halländska näringslivet är diversifierat, men har en viss dominans av olika handelsbranscher, tillverkning och bygg. Handel och bygg är branscher som växt kraftigt de senaste åren som ett resultat av en positiv befolkningsutveckling och växande lokala marknader. Däremot finns det relativt få företag i Halland som efterfrågar mycket kunskap. Många högutbildade som bor i Halland pendlar till Göteborg. Vidare ser Hallands näringsliv olika ut i olika kommuner. Hylte kommuns stora tillverkningsindustri innebär andra utmaningar och omställningsbehov än de som finns i Kungsbackas kommun.

Att det inte på samma sätt som i storstadsregionerna finns starka kluster i Halland med multinationella företag och stor forskning innebär låga FoU-investeringar, liten export och få sysselsatta i kunskapsintensiva företag. En ökad internationell konkurrens och teknisk utveckling riskerar därför att ställa till problem för Halland på lång sikt. Att endast förlita sig på att näringslivet i Göteborg utvecklas ger en allt för enbent och sårbar position. Det behöver finnas

regionala motorer i Halland som bidrar till en näringslivsutveckling baserad på kunskap och innovation. Ska Halland fortsätta att vara ett attraktivt län att bo i behövs det fler företag i Halland med internationell konkurrenskraft, som utnyttjar affärsmöjligheter på växande internationella marknader och erbjuder arbeten för högutbildade.

Slutsats 12 - Hallands näringsliv är specialiserat inom branscher med svag sysselsättningsutveckling

Specialisering avser hur många anställda som finns i en bransch i Halland i förhållande till antalet anställda i riket. Ur det perspektivitet är Halland framförallt specialiserat på branscher inom jord- och skogsbruk och tillverkningsindustrin. Flera av dessa specialiserade branscher är dessutom relaterade i den meningen att de använder sig av liknande kompetenser. I dessa branscher finns det därför goda förutsättningar för produktion och vidareutveckling. Vidare har många av de specialiserade branscherna en svag eller negativ sysselsättningsutveckling. Bland branscher som är underrepresenterade finns några som har en stark sysselsättningsutveckling, exempelvis rese-, bevaknings- och kontorstjänster, teknisk konsultverksamhet och datakonsult- och informationsverksamhet.

De branscher som är överrepresenterade i Halland har en svag eller negativ sysselsättningsutveckling. Samtidigt har tjänstesektorn, som är mer eller mindre underrepresenterad i Halland, en stark sysselsättningsutveckling. Långsamt närmar sig Hallands arbetsmarknad en sammansättning som liknar det svenska genomsnittet.

Innehåll

Tolv sammanfattande slutsatser ... 2
Inledning ... 9
1. Strategiskt ramverk för regional tillväxtpolitik 2014-2020 ... 11
Europa 2020-strategin – en smart och hållbar tillväxt för alla ... 11
Nationell strategi för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020 ... 13
Uppsamling – vad säger det strategiska ramverket? ... 15
2. Erfarenheter från tidigare tillväxtarbete ... 16
Ett hållbart utvecklingsarbete ... 16
Erfarenheter från regional- och socialfond 2007-2013 ... 17
Region Hallands tillväxtarbete ... 21
Uppsamling – vad säger erfarenheter från tidigare tillväxtarbete? ... 23
3. Omvärld ... 24
Demografisk utveckling ... 25
Globaliseringens ekonomiska, sociala och rumsliga effekter ... 28
Klimatförändringarna och en ökad konkurrens om naturresurser ... 33
Teknisk utveckling förändrar efterfrågan på arbetskraft ... 35
Mer komplicerad matchning på arbetsmarknaden ... 38
Ökad kulturell och etnisk mångfald ... 39
Uppsamling – vilka hot och möjligheter finns för en hållbar tillväxt? ... 41
4. Hallands struktur och utveckling ... 42
Befolkning, bostäder och utbildning ... 42
Befolkning ... 42
Utbildningsnivån i Halland ... 48
Uppsamling ... 49
Regional ekonomi ... 51
Uppsamling ... 56
Utsläpp av växthusgaser ... 57
Arbetsmarknad ... 59
Förvärvsfrekvens, sysselsättning och arbetslöshet ... 59
Arbetsmarknader i Halland och dess koppling till andra arbetsmarknader ... 63
Jämställdhetsaspekter på Hallands arbetsmarknad ... 65
Utanförskap ... 65
Uppsamling ... 68
Näringsliv ... 69

Näringslivsstruktur ... 69
Besöksnäringen i Halland ... 72
Näringslivets utveckling ... 76
Specialisering ... 80
Innovationskraft ... 83
Uppsamling ... 86
Hallands landsbygd ... 87
Struktur och utveckling på Hallands landsbygd ... 88
Uppsamling ... 95
Källor ... 96
Bilaga 1 - Halländska styrkeområden ... 99
Teoretisk bakgrund till styrkeområden ... 99
Kriterier för styrkeområden ... 100
Hälsoinnovation ... 100
Grön tillväxt ... 102
Besöksnäringen ... 103

Inledning

Denna analys utgör underlag för den regionala tillväxtpolitiken i Halland. Utgångspunkten för analysen är att Region Halland har ett statligt uppdrag att skapa en hållbar tillväxt och utveckling i länet. Ett uppdrag som regleras i lagen om regionalt utvecklingsansvar. Denna politik benämns i rapporten som regional tillväxtpolitik.

Lagen om regionalt utvecklingsansvar anger bland annat att Region Halland ska utarbeta en strategi för länets utveckling och samordna insatser för den strategins genomförande. Detta ansvar ligger på regionerna för att de specifika förutsättningarna som finns regionalt bäst ska kunna tillvaratas.[1] Strategin är den regionala utvecklingsstrategin *Halland – Bästa livsplatsen 2005-2020.*

En hållbar tillväxt och utveckling

Det är Region Hallands uppdrag att skapa en hållbar tillväxt i Halland. Kärnan i en hållbar tillväxt är att ekonomiska, sociala och ekologiska faktorer är ömsesidigt beroende av varandra. Ekonomisk tillväxt, det vill säga en ökning av bruttonationalprodukten, är en förutsättning för utveckling. Men den tillväxten är inte hållbar om den äventyrar miljön eller om välståndet inte fördelas rättvist.[2] För att vara hållbar behöver den även resultera i en tillväxt i mänskligt kapital, exempelvis ökad hälsa, jämställdhet eller förbättrad utbildningsnivå. En brist på ekonomisk tillväxt skulle försämra förutsättningarna för ekologisk hållbarhet då det är förenat med stora kostnader att ställa om samhället från exempelvis ett beroende av fossila bränslen till ett oberoende. Det skulle även reducera möjligheterna att göra investeringar i välfärd, kultur och utbildning. En social och ekologisk utveckling är både ett resultat av och en förutsättning för en ekonomisk tillväxt som är hållbar.[3]

Som övergripande målbeskrivning är en hållbar tillväxt vag. Det är snarare en ideal bild än ett konkret mål som uppnådda resultat kan värderas emot. Däremot är begreppet användbart för att resonera om vilka utmaningar Halland står inför. Det är utifrån behovet av en hållbar tillväxt som den regionala tillväxtpolitikens insatser görs.

Disposition

Analysen disponeras i fyra kapitel. Sammantaget ska dessa ge en översiktlig bild av de delar som den regionala tillväxtpolitiken behöver förhålla sig till när den formuleras och genomförs. Analysens slutsatser presenteras i den inledande sammanfattningen – tolv sammanfattande slutsatser.

Kapitel ett - Strategiskt ramverk för regional tillväxtpolitik. Här beskrivs de europeiska och nationella strategier som sätter ramarna för den regionala tillväxtpolitiken.

Kapitlet två – Erfarenheter från tidigare tillväxtarbete. Lyfter centrala erfarenheter inom den regionala tillväxtpolitiken de senaste åren.

[1] Lagen om regionalt utvecklingsansvar i vissa län 2010:630
[2] Bruttonationalprodukten är värdet på alla färdiga produkter och tjänster som produceras i landet.
[3] Hållbar regional tillväxt, en kunskapsöversikt om ekonomisk tillväxt, kluster och storstäders betydelse, ITPS, 2009

Kapitel tre – Omvärld. Beskriver utvecklingsskeenden i omvärlden som påverkar förutsättningarna för en hållbar tillväxt i Halland. Kapitlet avslutas med ange att hot och möjligheter för en hållbar tillväxt.

Kapitel fyra – Hallands struktur och utveckling. Beskriver Halland i termer av befolkning, utbildning, regional ekonomi, utsläpp av växthusgaser, arbetsmarknad, näringsliv och landsbygd.

Till analysen finns också en bilaga om halländska styrkeområden. Här diskuteras de halländska styrkeområdena Besöksnäringen, Grön tillväxt och Hälsoinnovation.

1. Strategiskt ramverk för regional tillväxtpolitik 2014-2020

Region Hallands ansvar är att skapa en hållbar tillväxt i länet. När den politiken formuleras och genomförs finns det ett strategiskt ramverk att förhålla sig till. Det utgörs av Europa 2020-strategin och den kommande Nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020.

Europa 2020-strategin – en smart och hållbar tillväxt för alla

EU:s övergripande strategi för tillväxt och sysselsättning är Europa 2020. Dess syfte är att hantera globaliseringen och öka den europeiska ekonomins konkurrenskraft.[4] Strategin är det yttersta måldokumentet för hur EU-program ska användas 2014-2020, vilka är betydande finansieringsverktyg för den regionala tillväxtpolitiken. Därför är det relevant att förhålla sig till Europa 2020-strategin. Dessutom, att arbeta i linje med Europa 2020-strategin innebär att ha gemensamma utgångspunkter med andra regioner i Europa, vilket underlättar kommunikation och samarbete internationellt.

Europa 2020-strategins utmaningar

Analysen som ligger till grund för Europa 2020-strategin pekar på tre strukturella problem och tre globala utmaningar. De strukturella problemen är att:

- Europa har en lägre genomsnittlig tillväxt i jämförelse med sina viktigaste ekonomiska partners.
- Europa har för låg sysselsättningsnivå. 69 procent i åldrarna 20-64 år arbetade år 2010, och endast 63 procent av kvinnorna arbetade i jämförelse med 76 procent av männen.
- Befolkningens medelålder ökar. En kombination av färre förvärvsarbetande och fler pensionärer utsätter välfärdssystem för ökande påfrestningar.

De globala utmaningarna är:

- En ökad press på Europas näringsliv att stärka sin konkurrenskraft. Världsekonomin blir allt mer sammanflätad och konkurrensen ökar från både utvecklade ekonomier och tillväxtekonomier.
- Ett behov av att åstadkomma globala lösningar för ett effektivt och hållbart finanssystem.
- En växande världsbefolkning ökar den globala konkurrensen om naturresurser och utsätter miljön för stora påfrestningar. Beroendet av fossila bränslen och en ineffektiv råvaruanvändning leder till att konsumenter och företag utsätts för kostsamma prischocker.

Undantaget behovet av globala lösningar för finanssystemet har punkterna ovan relevans för den regionala tillväxtpolitiken.

Europa 2020-strategins prioriteringar och mål

Europa 2020-strategins har tre prioriteringar - smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla.

[4] Avsnittet om Europa 2020-strategin baseras på Region Hallands rapport Region Halland och Europa 2020 – vad kan Region Halland göra för att bidra till Europa 2020-strategins genomförande?

- **Smart tillväxt,** handlar om forskning och innovation, det digitala samhället och ungdomsarbetslöshet.
- **Hållbar tillväxt,** lyfter behovet av en mer konkurrenskraftig och koldioxidsnål ekonomi.
- **Tillväxt för alla,** är prioriteringen för ökad sysselsättning. Här ingår investeringar i kompetensutveckling, livslångt lärande samt i arbetsmarknader och välfärdssystem.

För att följa upp hur en smart och hållbar tillväxt för alla utvecklas finns fem övergripande mål som anger var EU ska befinna sig år 2020. Målen avser EU som helhet. Varje medlemsstat omvandlar dessa till nationella mål i så kallade nationella reformprogram. På så sätt anpassas målen utifrån varje medlemsstats förutsättningar.

- **Sysselsättningsmål**

  EU: 75 procent av befolkningen i åldrarna 20-64 år ska ha ett arbete.

  Sverige: Väl över 80 procent i åldrarna 20-64 år ska ha ett arbete.

- **Innovationsmål**

  EU: 3 procent av EU:s BNP ska investeras i forskning och utveckling.

  Sverige: Ungefär 4 procent av BNP ska investeras i forskning och utveckling.

- **Energi- och klimatmålen**

  EU: Utsläppen av växthusgaser ska vara 20 procent lägre än 1990, 20 procent av energin ska komma från förnyelsebara energikällor och energieffektiviteten ska ha ökat med 20 procent.

  Sverige: Minska utsläppen av växthusgaser med 31 procent jämfört med 1990, öka andelen förnybar energi till 49 procent, minskad energiintensitet med 20 procent jämfört med 2008.

- **Utbildningsmålen**

  EU: Andelen unga som slutar i skolan i förtid ska vara under 10 procent, och minst 40 procent av 30-34 åringarna ska ha högre utbildning.

  Sverige: Andelen 18-24 åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent, andelen 30-34 åringar med minst tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40-45 procent.)

- **Socialt mål**

  EU: Antalet människor som lever eller riskerar att leva i fattigdom och social utestängning ska ha minskat med minst 20 miljoner.

  Sverige: Minska andelen kvinnor och män 20-64 år som är utanför arbetskraften, (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent.

Strategins prioriteringar och mål utgör en ram för regional tillväxtpolitik. Den regionala tillväxtpolitiken behöver utifrån tillgängliga verktyg och regionala förutsättningar göra insatser inom ramen för Europa 2020-strategin. Vidare, då både EU och medlemsstaterna följer upp

Europa 2020-strategins mål är det motiverat att även använda dem som indikatorer på Hallands utveckling.

Europa 2020-strategins bredd gör att det är svårt att göra insatser som direkt hamnar utanför, däremot kan insatser vara mer eller mindre i linje med strategins viljeyttringar. Två centrala viljeyttringar är samhällsutmaningar och smart specialisering.

Använda samhällsutmaningar som drivkraft i innovationsarbetet

Regional tillväxtpolitik ska utgå från regionala förutsättningar. Följaktligen ger Europa 2020-strategin inte några svar på exakt vad en region bör göra. Däremot betonar den betydelsen av att använda samhällsutmaningar som drivkraft i innovationsarbetet.

Översiktligt kan sådana utmaningar vara demografi och hälsa, eller klimat och en ökad konkurrens om naturresurser. Logiken bakom resonemanget är att samhällsutmaningar driver på en global efterfrågan på nya lösningar. Kan Europas näringsliv tillhandahålla sådana lösningar kan konkurrenskraften stärkas och fler arbeten skapas. Då sådana lösningar inte sällan är komplexa krävs det en samverkan mellan forskning, offentlig sektor, användare, näringsliv och ideell sektor för att ta fram dem. Detta motiverar i sin tur en offentlig intervention.

Hur den regionala tillväxtpolitiken tar sig an samhällsutmaningar kan komma att ha betydelse för förmågan att attrahera extern finansiering. Att koppla samhällsutmaningar till innovationsarbetet innebär att politiken i en högre utsträckning kommer att vara i linje med Europa 2020-strategin. Därmed kan genomslagskraften i olika EU-program öka.[5]

Smart specialisering

EU lyfter begreppet smart specialisering. Det är en metod för att ta fram regionala innovationsstrategier.[6] Bakgrunden till behovet av smart specialisering är att många europeiska regionala tillväxt- och innovationsstrategier har kännetecknats av ett välj-vinnaren-syndrom, högpresterande regioner har kopierats utan hänsyn till regionala förutsättningar. Ett annat problem har varit att strategier inte kopplats till en stödjande struktur för genomförande och uppföljning.

I korthet syftar en smart specialiseringsstrategi till att resurser ska fokuseras till avgränsande styrkeområden, och till att valet av styrkeområden baseras på en regions styrkor och svagheter relativt andra regioner. Att koncentrera resurser till avgränsade styrkeområden innebär att det går att långsiktigt bygga upp kompetens och stödja innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt. Att göra detta kommer att vara betydelsefullt för halländska aktörer som vill få genomslag i EU:s program för innovation.

Nationell strategi för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020

Under perioden 2007-2013 har den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning varit vägledande för den regionala tillväxtpolitiken. Under vin-

[5] Exempelvis arbetar Västra Götalandsregionen med samhällsutmaningen hållbara transporter, och Region Skåne med personlig hälsa och hållbara städer.

[6] Smart specialiseringsmetoden är en sex-stegsprocess för att ta fram en strategi. Den beskrivs i *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations* http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home

tern 2013-2014 pågår ett arbete med att ta fram en ny strategi. Endast ett dialogunderlag fanns tillgängligt när denna analys skrevs.[7]

Från ett nationellt perspektiv är målet med regional tillväxtpolitik att skapa utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft. Hela Sveriges utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas tillvara på ett hållbart sätt - ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Genomförandet av politiken sker i samspel mellan den nationella, regionala och lokala nivån där utgångspunkten är de regionala strategierna för länens utveckling, i Hallands fall *Bästa livsplatsen.*

Tre utvecklingstrender

Den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020 tar sin utgångspunkt i tre övergripande utvecklingstrender.

- **Demografisk utveckling**, innebär en minskad skattebas för många kommuner och regioner. Den demografiska utvecklingen bedöms framåt få stora konsekvenser för kommersiell och offentlig service, bostäder och kompetensförsörjning. Samtidigt kommer den att skapa en ökad efterfrågan på nya produkter, tjänster och lösningar. I det spåret finns affärsmöjligheter som kan ge en ökad sysselsättning.

- **Globaliseringen**, kommunikation och handel ökar, arbetsmarknader växer och omvandlingstrycket på ekonomin ökar. Detta är olika uttryck för globaliseringen. Regioners och företags möjligheter att hantera globaliseringens effekter och möjligheter varierar stort beroende på näringslivsstruktur och regionstorlek.

- **Miljö och klimat**, klimatförändringen är en stor utmaning som kräver en sammanhållen klimat- och energipolitik internationellt, inom EU och i Sverige.

Dessa tre utvecklingstrender ger en bild av vad den nationella nivån tycker att den regionala tillväxtpolitiken ska hantera. Det går att konstatera att den nationella omvärldsanalysen ligger i linje med Europa 2020-strategins motsvarighet. Det strategiska ramverket betonar att den regionala tillväxtpolitiken har ett genomtänkt förhållningssätt till utmaningarna demografi, internationell konkurrenskraft samt miljö och klimat.

Prioriteringar

Som dialogunderlag med bland annat de svenska regionerna har regeringen skickat ut förslag på prioriteringar.

- **Ett starkt näringsliv skapar en hållbar tillväxt,** inkluderar frågor om entreprenörskap och företagande, internationalisering, kompetensförsörjning, innovation och forskning, miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor, jämställdhet samt integration och minskat utanförskap.

- **En attraktiv livsmiljö skapar en hållbar tillväxt,** handlar om kommersiell och offentlig service, IT-infrastruktur, transportsystem, kultur och besöksnäring, fysisk planering och boende.

[7] Dialogunderlag inför framtagande av: en nationell strategi för regional tillväxt & attraktionskraft 2014-2020

- **Ett dynamiskt samarbetsklimat skapar en hållbar tillväxt,** inkluderar frågor om internationellt samarbete samt gränsöverskridande samarbete över lands-, läns- och kommungränser.

Precis som för Europa 2020-strategin utgör den nationella strategin en ram. Den regionala tillväxtpolitiken behöver utifrån tillgängliga verktyg och regionala förutsättningar göra insatser inom ramen för Europa 2020-strategin och den nationella strategin.

Uppsamling – vad säger det strategiska ramverket?

- Att den regionala tillväxtpolitiken har ett genomtänkt förhållningssätt till utmaningarna demografi, internationell konkurrenskraft samt miljö och klimat.

- Att bryta ned Europa 2020-strategins mål till regional nivå är ett sätt att följa den ekonomiska, sociala och miljömässiga utvecklingen i Halland. Att använda samma indikatorer som EU, medlemsstaterna och många andra regioner skapar jämförbarhet och kommunicerbarhet.

- Att regional tillväxtpolitik bör använda globala samhällsutmaningar. Samhällsutmaningarna kan vara demografi och hälsa, eller en ökad konkurrens om naturresurser.

- Att regional tillväxtpolitik bör peka ut styrkeområden till vilka resurser kan koncentreras som stödjer innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt.

2. Erfarenheter från tidigare tillväxtarbete

I detta kapitel diskuteras nationella och regionala erfarenheter från tidigare tillväxtarbete. När insatser inom den regionala tillväxtpolitiken formuleras behöver hänsyn tas till tidigare erfarenheter. Kapitlet inleds med ett avsnitt om hållbart utvecklingsarbete, där betydelsen lyfts av ett utvecklingsarbete i projektform organiseras så att långsiktiga effekter kan uppnås. Det andra avsnittet sammanfattar det lärande som genererats i genomförandet av regional- och socialfonden i Sverige. I det tredje avsnittet tittar vi bakåt på det regionala tillväxtarbetet i Halland från år 2004.

Ett hållbart utvecklingsarbete

För att skapa en hållbar tillväxt krävs ett hållbart utvecklingsarbete. Hållbarheten i utvecklingsarbetet beror på hur aktiviteter, kortsiktiga resultat och långsiktiga effekter kopplas samman. Där långsiktiga effekter handlar om att resultat tas om hand och blir en integrerad del av en verksamhet, eller bidrar till en strategisk påverkan av avtal, regler, lagar, styrdokument eller offentlig debatt. Långsiktiga effekter kan också vara påverkan på annan utvecklingsverksamhet.

Att få hållbarhet i regional tillväxtpolitik kompliceras av att genomförandet till stor del sker i projekt. Projekt är till sin natur kortsiktiga och tenderar att lägga fokus på aktiviteter och kortsiktiga utfall. För att styra mot hållbara effekter behöver utvecklingsarbetet organiseras utifrån tre mekanismer – aktivt ägarskap, samverkan och utvecklingsinriktat lärande. Aktivt ägarskap innebär att det finns starka aktörer som skapar förutsättningar för att projekt drivs framåt och som tar ansvar för att resultaten tas om hand och blir långsiktiga effekter. Samverkan bygger på gemensam kunskapsbildning mellan aktörer som varvas med handling. Ett utvecklingsinriktat lärande är en organiserad fortlöpande lärprocess som är integrerad i utvecklingsarbetet.[8]

Bristen på aktivt ägarskap och professionell styrning är en vanlig förklaring på svag hållbarhet i den projektintensiva regionala tillväxtpolitiken. Samspelet mellan finansiärer, projektägare, styrgrupp och projektledning, där ägarna ger stöd och ställer krav på styrgruppen är centralt. Ett fungerande samspel skapar förutsättningar för reflektion, lärande och handling, samt en balans mellan ett underifrån- och ett uppifrån perspektiv.[9]

Utvecklingsarbetet i projektform behöver organiseras utifrån de tre mekanismerna i ett hållbart utvecklingsarbete - aktivt ägarskap, samverkan och utvecklingsinriktat lärande. Övergripande handlar det om att ha en strukturerad relation till aktörer som driver projekt. I detta ligger det att ha tydliga kriterier för projektfinansiering som främjar att rätt projekt drivs, att aktören i fråga tar ett ägarskap och att det finns en kontinuerlig dialog mellan finansiärer och aktörens ledning. Det handlar även om att efterfråga resultat, om att sätta in aktörernas arbete i ett regionalt sammanhang och att tillhandahålla forum för gemensamt lärande och samverkan.

[8] En lärandeplan för det regionala tillväxtarbetet i Halland, 2013
[9] Brulin och Svensson, Att äga, styra och utvärdera stora projekt, 2011

Erfarenheter från regional- och socialfond 2007-2013

I detta avsnitt presenteras ett urval av de slutsatser som fångats i följeforskningen av de regionala strukturfondsprogrammen samt i resultat- och effektutvärderingen av socialfonden.[10] Regional- och socialfonden är två centrala finansieringskällor för regional tillväxtpolitik. Regionalfonden, som genomförts i åtta regionala strukturfondsprogram, har innehållit satsningar på bland annat entreprenörskap och regionala innovationsmiljöer. Socialfonden har genomförts i ett nationellt program och åtta regionala planer. Inriktningen har varit kompetensförsörjning bland redan sysselsatta och insatser för arbetslösa personer med en svag ställning på arbetsmarknaden.

Avsnittet består av 10 delar:

- Överlag svaga resultat från entreprenörskapsprojekt
- Marknadskompletterande riskkapital
- Goda resultat från innovationsprojekt
- Målkonflikt mellan forsknings- och innovationslogik
- Vem bör driva innovationsprojekt?
- Inga snabba resultat från satsningar på kluster och inkubatorer
- Horisontella kriterier och regionalfonden
- Goda resultat på individnivå för socialfonden, men sämre på organisationsnivå
- Brist på aktivt ägarskap i socialfondsprojekt
- Horisontella kriterier och socialfonden

Överlag svaga resultat från entreprenörskapsprojekt

Regionalfondens utgångspunkt för arbetet med entreprenörskap och näringslivsutveckling var att ge stöd till ett innovativt entreprenörskap som främjar nya snabbväxande företag. Att åstadkomma det har visat sig vara svårt. Istället för att fokusera på snabbväxande företag har entreprenörskapsprojekten i huvudsak riktat sig till mindre företag och nödvändighets- och levebrödsföretagande. Dessutom har entreprenörskapsprojekten haft problem med additionaliteten, det innebär att projekt inte varit nyskapande och inte skiljt sig från insatser som redan görs. Resultat och erfarenheter från entreprenörskapsprojekt som faktiskt varit nyskapande och målgruppsorienterade har sällan tagits hand om av någon reguljär verksamhet.

Att resultat och erfarenhet sällan tas tillvara indikerar på svaga ägare som inte klarar av att ta ansvar för utvecklingsarbetet och inte efterfrågar resultat. Framgångsrika entreprenörskapsinsatser, i förhållande till målet om snabbväxande företag, har istället varit integrerade i innovationsprojekt.

Marknadskompletterande riskkapital

För att stödja framväxten av fler innovativa, snabbväxande företag har riskkapital varit en del. Målet har varit att skapa regionala strukturer av affärsänglar. Utvärderingar tyder på att de regionala riskkapitalprojekten har varit marknadskompletterande och de har bidragit till att ett antal investeringar gjorts som inte annars skulle blivit av. Huruvida riskkapitalsatsningarna förbättrat kapitalförsörjningssituationen överlag för näringslivet är svårt att besvara med säkerhet. Däremot ser följeforskningen att ett kapitalgap adresserats och att insatser lockat fram privat kapital. Regionens näringslivsstruktur, tidigare erfarenheter av ägarkapitalfinan-

[10] En syntes av följeforskningen i de regionala strukturfondsprogrammen – 23 slutsatser, tillväxtverket, 2012, samt Utvärdering av Europeiska socialfonden i Sverige – preliminära resultat, 2012, Ramböll

siering, och förankringsarbetet då riskkapitalfonden etablerades är faktorer som påverkat samarbetet mellan riskkapitalfonden och de privata medfinansiärerna.

Goda resultat från innovationsprojekt

Samspelet mellan forskning, näringsliv och offentlig sektor är viktigt för förnyelse och konkurrenskraft, och landets gemensamma kunskapsresurser behöver omsättas i nya produkter och tjänster. Det är bakgrunden till regionalfondens satsning på regionala innovationsmiljöer.

Sammantaget har insatser för att öka den regionala innovationskapaciteten varit framgångsrika. De har varit nydanade och additionella i förhållande till reguljär verksamhet. Många projekt har handlat om att underlätta omvandlingen av vetenskaplig kunskap och forskningsresultat till innovationer i projekt ägda av akademin. Här lyfter följeforskningen att de flesta innovationer har sin grund i vardagspraktiken i näringslivet. Att betrakta kunskap som inte tagits fram i vetenskapssamhället som lika viktig att stödja som akademisk kunskapsutveckling skulle stärka regionalfondens fokusering på innovation.

För stärkt innovationsfokus behöver insatser fokuseras till de senare skeendena av en innovationsprocess, när produkter, tjänster och processer kan leda till kommersiella genombrott. Ett tydligt fokus på stöd i de senare skeendena skulle även tydliggöra skillnaden gentemot olika forskningsprogram. Följeforskningen konkluderar vidare att entreprenörskapsfrämjande och kompetensutveckling bör bedrivas som delinsatser i innovationsprojekt.

Målkonflikt mellan forsknings- och innovationslogik

Regionalfondens satsningar på regionala innovationsmiljöer har behövt hantera en målkonflikt mellan en forskningslogik och en innovationslogik. En forskningslogik handlat om mer forskning och publicering i vetenskapliga tidskrifter, medan en innovationslogik handlar om att nyttiggöra kunskap.

Målkonflikten kan hanteras. Insatser för kunskapsöverföring mellan näringsliv och akademi har skapat positiva kunskaps-spillovers mellan aktörer inom regionala innovationssystem, och flera högskolor och universitet har etablerat inkubatorer för att stärka entreprenörskap i forskarsamhällena och underlätta kommersialisering av forskningsresultat. När innovationsprojekt initieras från forskarsamhället behövs åtgärder för att göra dessa mer entreprenörskapsstödjande, och som utifrån företagens behov fördjupar samarbetet med näringslivet. Att högskolor och universitet är ägare av innovationsprojekt är bra, men det finns en fara i att innovation likställs med forskning.

Vem bör driva innovationsprojekt?

Följeforskningen lyfter att Region Skåne har experimenterat med ett alternativt ägande för att hantera målkonflikten mellan forskning och innovation. Antigen har regionen själva ägt projekt, eller olika näringslivssammanslutningar i form av ideella föreningar eller aktiebolag. Bakgrunden är att forskningsmiljöerna i Skåne inte visat sig vara en tillräckligt stark faktor för att hålla kvar företag som Ericsson och AstraZeneca. Därför ville man titta på andra lösningar avseende projektägarskap för att skapa en mer dynamisk forskarmiljö.

Resultaten är ännu inte tydliga, men det verkar som att man med ett alternativt projektägarskap inte undkommer problemet med att hitta rätt balans mellan affär och forskning. Följeforskning uppmuntrar ett fortsatt experimenterande med alternativt ägande så länge de syftar till att stödja innovationslogiken.

Inga snabba resultat från satsningar på kluster och inkubatorer

Insatser för kluster och inkubatorer strävar efter att föra företag och olika aktörer närmre varandra för att de enklare ska kunna utbyta kompetens och erfarenheter. Utvecklingen av klustersamverkan är en snårig väg till resultat och långsiktiga effekter. Ledtiderna är långa när institutionella förutsättningar som relationen mellan en forsknings- och innovationslogik ska förändras. För att uppnå långsiktiga effekter som ökad innovationsförmåga krävs uthålliga satsningar, och det finns en risk att beställare förväntar sig för mycket av enskilda projekt. Drivs satsningar uthålligt kan långsiktiga effekter uppnås, såsom att företag knyts närmre forskning.

Inkubatorer avser en miljö som förbereder och utvecklar en entreprenörs förmåga att driva företag samt guidar till extern finansiering. Det finns få studier om ägarskap, ledning och utveckling av inkubatorer. Utvärderingar visar på några allmänna framgångsfaktorer, såsom långsiktig finansiering, inträdeskriterier samt engagemang och erfarenhet hos personalen. Tillgång till specialutrustning och såddfinansiering, samt en bra relation till en högskola eller universitet är också viktigt. Följeforskningen poängterar att man inte kan förvänta sig snabba resultat av kluster och inkubatorer. Däremot har de potential att vara omvandlande mot ökad innovationskapacitet om satsningarna är uthålliga.

Horisontella kriterier i regionalfonden

I regionalfonden skulle särskilt fokus ges till jämställdhet mellan kvinnor och män, integration och mångfald samt en bättre miljö. Dessa horisontella kriterier syftade till att utgöra en hävstång för en hållbar tillväxt. Kriterierna har bland annat använts till att motverka diskriminering. Däremot har de inte bidragit i tillväxt- och konkurrenskraftsskapande processer trots att brist på kompetens är ett hinder för tillväxt i många delar av landet. Att arbeta för att inkludera fler utlandsfödda på arbetsmarknaden är exempelvis en möjlighet som kunde tillvaratagits betydligt bättre.

Den främsta förklaringen till att de horisontella kriterierna inte har integrerats i affärs- och verksamhetsutveckling är bristande kunskap. Aktörer som initierar projekt vet inte hur jämställdhet kan vara en hävstång i tillväxtarbetet, eller hur bättre integration kan kopplas till tillväxt och konkurrenskraft. Här utgör miljö ett undantag. Insikterna om att en miljömässigt hållbar produktion och utveckling är viktigt för konkurrenskraft är väl spridd. Inom jämställdhet finns frågetecken avseende implementeringen av resultat i reguljär verksamhet. Resultaten från projekten verkar inte efterfrågas av projektägare. Det finns alltså strukturella hinder som bromsar utvecklingen av jämställdhet som en del av tillväxtarbetet.

Goda resultat på individnivå för socialfonden, men sämre på organisationsnivå

Socialfonden skulle leda till resultat på tre olika nivåer, individ-, organisations- och strukturnivå. Störst effekt har socialfonden haft på individnivå. På organisationsnivå är effekterna mindre framträdande medan dem på strukturnivå är svaga. Genomförandet har präglats av ett stort antal projekt på lokal nivå som temporärt gett stöd till individer.

På individnivå har effekterna varit goda i den bemärkelsen att projektdeltagare stärkt sin ställning på arbetsmarknaden, och yrkeskunnandet har ökat hos redan sysselsatta som varit involverade i projekt. Socialfonden har bidragit till ett mervärde i förhållande till ordinarie politik. För insatser för arbetslösa personer med en svag ställning på arbetsmarknaden, där

kommuner och arbetsförmedlingen är starka aktörer, erbjuder socialfondsprojekt ofta något extra i förhållande till vad som redan görs.

På organisationsnivå har socialfondens resultat varit svagare än på individnivå. Projekt har ofta lett till en informell och individuell kunskapsutveckling hos projektmedarbetare. Bra så långt, men genomförandet har inte i samma utsträckning inneburit ett lärande där resultat tillvaratagits på ett systematiskt sätt och där nya metoder implementerats i organisationer eller företag. Detta sätter frågetecken för socialfondens långsiktiga effekter. Vikten av ett fungerande system för lärande betonas för att projektbaserade erfarenheter ska kunna tillvaratas.

Resultaten på strukturnivå är än svagare. Med strukturnivå avses huruvida socialfondsinsatser influerat politiska beslut, legat till grund för ny lagstiftning eller påverkat lokala och regionala utvecklingsstrategier. Här ser inte utvärderingarna några tydliga resultat. Å andra sidan är detta förändringar som tar lång tid, och orsakssambanden kan vara svåra att identifiera, vilket gör det svårt att utvärdera resultat på strukturnivå.

Brist på aktivt ägarskap i socialfondsprojekt

Aktivt ägarskap är en hörnsten i ett hållbart utvecklingsarbete. Det har funnit ett svagt intresse på systemnivå för att ta ett aktivt ägarskap för socialfondsprojekt. Arbetsmarknadsdepartementet, Försäkringskassan, regionala aktörer och Arbetsförmedlingen har inte varit aktiva ägare i termer av att de ta ansvar för det utvecklingsarbete som bedrivs, efterfrågar resultat, ge stöd och styr verksamheten på ett strategiskt sätt. Om strategiska nivåer inte är involverade i projekten, så är det inte troligt att projekten bidrar till hållbara resultat. Här har socialfonden misslyckats.

Ägarskapet har även varit svagt i projekts styrgrupper. Styrgrupper för projekt har ofta varit passiva, och de har inte fungerat som länk mellan projekt och ordinarie verksamhet. Ansvaret för att bedriva en strategisk påverkan har därför ofta hamnat på projektdeltagare, utan mandat att genomdriva förändringar på organisationsnivå.

Horisontella kriterier och socialfonden

Socialfonden ska bidra till kompetensförsörjning och till ett ökat arbetskraftsutbud. Utöver det finns det ett antal horisontella kriterier eller teman. De är jämställdhetsintegrering, tillgänglighet, transnationalitet, strategisk påverkan, lärande miljöer, innovation och samverkan. Dessa har på flera sätt präglat projekten och programorganisationen. Däremot har kriterierna inte haft en strategisk roll. Inte sällan sker kortare utbildningsansatser i jämställdhet eller tillgänglighet, vilka drivs i parallella spår i relation till kärnverksamheten. Därför försvinner den horisontella fokuseringen efter projektslut.

Region Hallands tillväxtarbete

I detta avsnitt lyfts erfarenheter från Region Hallands tillväxtarbete sedan år 2004.

Regionalt tillväxtprogram för Halland 2004-2007

Regionalt tillväxtarbete har pågått i Halland under en lång tid i statlig regi. 2003 bildades kommunalförbundet Region Halland som tog över vissa frågor rörande regional tillväxt och transportinfrastruktur från Länsstyrelsen. Därmed fick politiker från dåvarande landstinget och de halländska kommunerna inflytande över politiken. I det regionala tillväxtprogrammet för 2004-2007 prioriterades två basområden - entreprenörskap och arbetskraftsförsörjning, samt tre tillväxtområden - hälsoteknik, upplevelsenäringen och livsmedel. I en processanalys av tillväxtprogrammet 2004-2007 togs flera frågor upp som fortfarande är relevanta för den regionala tillväxtpolitiken i Halland.[11]

För det första identifierade processanalysen en brist i det regionala ledarskapet i den mening att Region Halland inte tydligt kommunicerade vad som förväntades av andra aktörer, exempelvis kommuner. Aktörer ansåg själva att Region Halland behövde driva mera och utmana dem. Att även våga tydliggöra konflikter och motsättningar skulle vara positivt för att driva på en önskad utveckling. Region Halland beskrevs som en försiktig organisation som skulle vinna på att ta större risker och experimentera mera. Ett problem var också att tillväxtprogrammet 2004-2007 inte hade en strategisk förankring i de halländska kommunerna.

För det andra lyftes att tillväxtarbetet i Halland skulle vinna på om Region Halland var mer proaktiva gentemot nationella myndigheter och projektfinansiärer. Region Hallands låga profil i nationella sammanhang ansågs leda till sämre förutsättningarna för att kunna genomföra tillväxtprogrammet. Mellan åren 2004-2007 hade Halland inte tillgång till strukturfondsmedel. Därmed var finansiering svårare. Processutvärderingen ansåg att Region Halland i större omfattning skulle engagera sig i regionsamverkan, och tillsammans med andra skapa kvalificerade erbjudanden till nationella myndigheter.

För det tredje skulle Region Halland bättre kunna kommunicera hur regionen utvecklas och vilka resultat tillväxtarbetet uppnår. Att synliggöra resultat skulle stärka trovärdigheten för det samlade tillväxtarbetet.

Regionalt tillväxtprogram 2007-2010, tillväxtarbete 2011-2013

2007 fick Region Halland för första gången tillgång till strukturfondsmedel. Detta underlättade projektfinansiering och var startskottet för en intensiv projektverksamhet där Region Halland själva drev många projekt. Arbetet skedde inom ramen för ett nytt tillväxtprogram. I det ville man bygga upp en genomförandestruktur för regional tillväxtpolitik, och man eftersträvade en hög grad av företagsmedverkan. Resultat skulle bland annat mätas i hur företagens omsättning utvecklades.

Tillväxtprogrammet hade tre insatsområden och fyra tillväxtområden. Insatsområdena handlade om att främja Entreprenörskap och nyföretagande, Innovationer och företagsutveckling samt Kompetensutveckling och ökat arbetskraftsutbud. Tillväxtområden var Hälsoteknik, Upplevelsenäringen, Livsmedel samt Miljö och energi.

[11] Mycket är bra – allt kan göras bättre! – Processanalys av Region Hallands regionala tillväxtprogram, Per Schöldberg och Thomas Lindén, 2005

Efter 2010 tog Region Halland inte fram något nytt tillväxtprogram. Istället togs ett mål- och strategidokument fram som rent innehållsmässigt inte skilde sig särskilt mycket från Tillväxtprogrammet. Från år 2011 styrde detta den regionala tillväxtpolitiken. Nedan presenteras åtta slutsatser från genomförandet av tillväxtprogrammet 2007-2010, och från det fortsatta tillväxtarbetet fram till år 2013.[12]

1. Innovationssystemet är mer utvecklat år 2014 än det var 2007. Alexanderssoninstitutet, Science Park Halmstad och Hälsoteknikcentrum Halland är alla nya aktörer vilka fått stöd i sin uppbyggnad och utveckling. Däremot saknas en modell för hur innovationssystemet som helhet ska styras, finansieras och utvärderas. Kommunikation och gemensamt lärande är också delar som ännu inte är utvecklade.

2. För att resultat ska uppnås är ett långsiktigt politiskt ägarskap viktigt. Det handlar om att ge långsiktiga förutsättningar för utveckling inom ett område, om att specificera vad som ska uppnås och att aktivt efterfråga resultat. Ett långsiktig politiskt ägarskap är viktigt eftersom det ofta tar lång tid att uppnå resultat.

3. I ett långsiktigt ägarskap ligger även att tillhandahålla finansiella förutsättningar för ett område. Att nationella och europeiska projektmedel för utveckling kommer halländska aktörer till del är en komponent i detta. Också viktigt är finansieringsmodeller för aktörers kärnverksamhet i innovationssystemet. Det är betydelsefullt för att skapa starka projektägare som kan ta ansvar för resultaten av utvecklingsprojekt och integrera dem i reguljär verksamhet. Erfarenheter visar att innovationsmiljöer hamnar i ett finansieringsvacuum när ett projekt löper ut. Detta påverkar den regionala tillväxtpolitikens förmåga att åstadkomma resultat och långsiktiga effekter.

4. Det är viktigt att ha realistiska förväntningar på företags medverkan i utvecklingsarbete, samt på företagnätverks förmåga att ta ansvar för ett utvecklingsarbete och driva det framåt. Ska resultat uppnås är det väsentligt att Region Halland, eller någon annan aktör med ett utvecklingsuppdrag från Region Halland, tar en drivande roll. Företags medverkan i utvecklingsarbetet är centralt, men det kan inte förväntas att företag ska sitta i förarsätet i utvecklingen av innovationsmiljöer eller kluster.

5. Stora resurser har lagts på tillväxtområdena. Det har i vissa fall visat sig vara framgångsrikt. Satsningen på hälsoteknik har bidragit till strukturförändring i den meningen att Högskolan i Halmstad numera profilerar sig med hälsoinnovation, nya företag har startats och intresset ökat för arbetet hos de kommunala socialförvaltningarna. Däremot är processen för ny ägarstruktur och ett ökat fokus på internationalisering och kapitalallokering trög. Inom Upplevelsenäring och Bioenergi gjordes också stora satsningar. En avsaknad av långsiktigt politiskt ägarskap i den mening att det inte fanns en strategi för hur resultatet skulle tas om hand gjorde att långsiktiga positiva effekter uteblev.

[12] Underlag till slutsatserna har hämtas från en intern workshop den 22 januari 2014 i Folkets Hus, Halmstad.

6. Relativt små resurser lades på att bygga upp ett generellt innovationsstödsystem för förnyelse och omställning i befintligt näringsliv. Även om stödsystemet har utvecklats sedan 2007 ligger tyngdpunkten i dess erbjudanden på idéutveckling och uppstartfasen. I Halland saknas det en plattform för befintligt näringsliv att docka med innovationsstödsystemet.

7. Målet för kompetensutvecklingsinsatserna i tidigare tillväxtprogram var högt satta. Det fanns en ambition höja den generella kunskapsnivån i företagen och att förbättra matchningen av utbud och efterfrågan på arbetskraft. Det fanns varken resurser eller organisatoriska förutsättningar för att nå målen. En annan förklaring är att ansvaret för dessa frågor ligger hos ett stort antal aktörer där staten och kommunerna är de viktigaste. Det finns ett behov av ett tydligare politiskt uppdrag och en förstärkt organisation för att Region Halland ska kunna arbeta med frågor som matchningen på arbetsmarknaden.

8. Ett smalt företagsfokus har i vissa fall varit begränsande. Tillväxtprogrammets tydliga fokus på företagsutveckling har inom tillväxtområdet Livsmedel hållit tillbaka utvecklingskraft, vilket avgränsats till insatser i enskilda förädlingsföretag och nätverk. Här finns stora utvecklingsmöjligheter i att bredda perspektivet och koppla livsmedel till samhällsutmaningar, hälsa, destinationsutveckling, landsbygdsutveckling och regional profilering.

Uppsamling – vad säger erfarenheter från tidigare tillväxtarbete?

- Att regional tillväxtpolitik 2014-2020 behöver bygga vidare på lärdomar från tidigare tillväxtarbete i Halland. De åtta slutsatserna från genomförandet av tillväxtprogrammet 2007-2010 och från det fortsatta tillväxtarbetet fram till år 2013 är en grund att bygga vidare på.

- Att regional tillväxtpolitik även behöver titta på de nationella erfarenheterna från regional- och socialfond när insatser ska utformas och genomföras. Särskilt viktig är frågan om ägarskap. Svaga projektägare, som inte klarar av att ta ansvar för ett projekts resultat och implementera dessa i en reguljär verksamhet, utgör ett problem för ett framgångsrikt genomförande.

- Att utvecklingsarbetet i projektform behöver organiseras utifrån de tre mekanismerna i ett hållbart utvecklingsarbete – aktivt ägarskap, samverkan och utvecklingsinriktat lärande.

3. Omvärld

Detta kapitel beskriver utvecklingsskeenden i omvärlden som påverkar förutsättningarna för en hållbar tillväxt i Halland fram till år 2020. De omvärldsanalyser som ligger till grund för styrdokumenten i det strategiska ramverket för regional tillväxtpolitik utgör kapitlets utgångspunkt. Det är Europa 2020-strategin och den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020. Översiktligt lyfter dessa tre breda utmaningar:

- Den demografiska utvecklingen, där en åldrande befolkning innebär en minskad skattebas för många kommuner och regioner och sätter press på välfärdssystem.

- Den ekonomiska utvecklingen, där globalisering och teknisk utveckling leder till ökat omvandlingstryck på ekonomin, storstadskoncentration och växande arbetsmarknader.

- Miljö och klimat, där en växande världsbefolkning och en allt större produktion ökar utsläppen och efterfrågan på naturresurser. De ökade utsläppen har bidragit till klimatförändringarna, en global utmaning som kräver en internationellt sammanhållen klimat- och energipolitik.

I detta kapitel ges mer substans till de tre utmaningarna. Kapitelet disponeras i sex avsnitt, och respektive avsnitt avslutas med att hot och möjligheter för en hållbar tillväxt identifieras.

- Demografisk utveckling
- Globaliseringen
- Klimatförändringarna och en ökad konkurrens om naturresurser
- Teknisk utveckling
- Matchning på arbetsmarknaden
- Migration och kulturell mångfald

Demografisk utveckling

Kommande decenniers demografiska utveckling i Sverige kommer att innebära färre förvärvsarbetande och fler pensionärer. En äldre befolkning innebär en växande efterfrågan på välfärdstjänster och ökade kostnader för offentlig sektor. Stora delar av västvärlden, och även Kina, delar denna utmaning med Sverige. För att kunna finansiera den utökade efterfrågan på välfärdstjänster krävs fler arbetade timmar i ekonomin, och en ökad produktivitet i både näringslivet och i offentlig sektor.[13]

I detta avsnitt diskuteras allmänna effekter av den nationella demografiska utvecklingen. Hallands demografiska utveckling redovisas i kapitel fyra.

Nationell demografisk utveckling

Vi lever allt längre. Det är den främsta orsaken till den åldrande befolkningen. Som andel av hela befolkningen beräknas gruppen äldre än 65 år att öka från dagens 18,8 procent till 20,5 procent år 2020 och 25,3 procent år 2030. För att ge en mer detaljerad bild av den demografiska utvecklingen kan demografisk försörjningskvot och ekonomisk försörjningskvot användas.

Den demografiska försörjningskvoten är kvoten mellan den andel av befolkningen som inte är ekonomiskt aktiv i förhållande till den ekonomiskt aktiva delen av befolkningen. En kvot på 1 betyder att en person mellan 20-64 år ska försörja sig själv och ytterligare en person. Nationellt var kvoten 0,71 år 2011. På 40 års sikt förväntas kvoten ha ökat till 0,87. En osäkerhetsfaktor i sådana beräkningar är migration. En stor invandring skulle föryngra befolkningen och dämpa försörjningskvotens utveckling.

Den demografiska försörjningskvoten tar inte hänsyn till sysselsättningsnivån. Det gör däremot den ekonomiska försörjningskvoten, vilken dividerar summan av unga, äldre och ej förvärvsarbetande med antalet sysselsatta. Därmed är det ett mått på hur många varje förvärvsarbetande behöver försörja förutom sig själv. År 2011 var den ekonomiska försörjningskvoten 1,16 i Sverige. En oförändrad förvärvsfrekvens ger en kvot på 1,35 år 2030. Att öka antalet arbetade timmar i ekonomin, fler i arbete helt enkelt, blir ett viktigt inslag för att hantera konsekvenserna av en åldrande befolkning. Det uppnås effektivast genom höjd förvärvsfrekvens i grupper som idag har en låg förvärvsfrekvens. Fler unga och utlandsfödda behöver komma i arbete, och äldre behöver arbeta längre. För en oförändrad försörjningsbörda fram till år 2030 behöver sysselsättningen i Sverige som helhet att öka med cirka 600 000 personer.[14]

Den demografiska utvecklingen ökar behovet av välfärdstjänster. Behovet bedöms sammantaget bli mer omfattande och kosta mer än vad som kan finansieras med ett oförändrat skatte- eller avgiftsuttag. Beräkningar för hela Sverige visar att gapet mellan behov och offentliga resurser i dagens prisnivå kommer att vara runt 200 miljarder kronor år 2035. Det motsvarar en kommunal skattehöjning på cirka 13 kronor, det vill säga om gapet enbart skulle finansieras med skatt. Här döljer sig stora regionala skillnader. För Hallands län har behovet av kommunal skattehöjning fram till år 2030 beräknats till 3,50 kronor.[15] Problemet med den framtida finansieringen av välfärdstjänster är emellertid inte att det saknas resurser totalt sett, utan hur dessa ska kunna kanaliseras till välfärdstjänster. Beräkningar visar att

[13] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, Ds 2013:19
[14] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, Ds 2013:19
[15] Befolkningsprognos till 2030 för kommunerna i Halland, WSP Analys och Strategi 2012

svenska folket kommer att ha cirka 1 000 miljarder mer till sitt förfogande för privat konsumtion år 2035.[16]

I den demografiska utvecklingen ligger också möjligheter. En ökad efterfrågan på välfärd ökar behovet av hälsorelaterade produkter, tjänster och lösningar. Innovativa lösningar möter med andra ord en växande marknad. Det finns ett stort politiskt intresse, både från EU och den svenska regeringen, att stödja innovation inom detta område. Inom ramen för flaggskeppsinitiativet innovationsunionen i Europa 2020-strategin finns bland annat innovationspartnerskapet *Active and Healthy Ageing.* Stora finanseringsmöjligheter finns för ett innovationsarbete som använder den demografiska utmaningen som drivkraft i både EU:s forskningsprogram Horisont 2020 och de regionala strukturfondsprogrammen.[17]

Välfärdssektorns kompetensförsörjning och generationsväxling på arbetsmarknaden

Även välfärdssektorns kompetensförsörjning påverkas av en förändrad befolkning. I takt med en ökad efterfrågan på välfärdstjänster ökar behovet av personal inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och social omsorg. Efterfrågan på arbetskraft nationellt beräknas att växa med 210 000 personer till år 2030, samtidigt som tillgången till arbetskraft bedöms att förbli oförändrad. Välfärdsektorns kompetensförsörjning blir än mer problematisk då nära hälften av de nuvarande anställda kommer att pensioneras fram till år 2025, samt att Sverige har ett underskott av gymnasieutbildade inom vård och omsorg.

Problematiken med generationsväxlingen gäller för stora delar av arbetsmarknaden. 1,6 miljoner människor kommer att gå i pension mellan år 2010 och 2025. Och den demografiska utvecklingen gör att antalet nytillträdande ungdomar på arbetsmarknaden kommer att vara färre än antalet åldersavgångar. Det finns en risk att generationsväxlingen negativt kommer att påverka konkurrenskraft och produktivitet, givet att inte organisationer och företag arbetar aktivt med kunskapsöverföring mellan äldre i slutet på sitt arbetsliv och yngre. Denna aspekt på den demografiska utvecklingen betonar vikten av en fungerande matchning mellan arbetsliv och utbildning. [18]

Demografi och storstadskoncentration

Den demografiska utvecklingen har även en rumslig dimension. Samtliga län utom Stockholm, Västra Götaland, Skåne, Uppsala och Halland kommer att ha färre i arbetsför ålder om 15 år än idag.[19] Denna utveckling förklaras av en pågående storstadskoncentration i Sverige, vilken innebär folkmängdsökningen i Sverige koncentreras till storstadsregionerna. Det är främst yngre som flyttar till större städer, och dubbelt så många 80- och 90-talister ser storstaden som ideal jämfört med 40- och 50-talister.[20] Resultatet är en regional och lokal variation i befolkningens åldersstruktur.

Storstadskoncentrationen bedöms att fortsätta under de kommande decennierna. Nationellt är idag 18,8 procent av befolkningen 65 år eller äldre. I storstäderna är motsvarande siffra 15 procent och i glesbygdskommuner 25 procent. Demografiska framskrivningar ger att år 2040

[16] Tillväxt och välfärd 2010, Region Halland
[17] Taking forward the Strategic Implementation Plan of the European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing
[18] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, Ds 2013:19
[19] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommisson, Ds 2013:19
[20] Så vill vi bo – Om svenska folkets boendevärderingar 2013, Kairos Futures

är motsvarande siffra 19 procent för storstäderna och 32 procent för glesbygdskommunerna.[21]

En ökad lokal och regional variation i befolkningens ålderstruktur innebär växande skillnader i förutsättningar för en hållbar tillväxt i olika delar av landet. Detta leder till svåra politiska avvägningar mellan att främja tillväxt och att kompensera för en brist på tillväxt.

Hot och möjligheter

Här sammanfattas hot och möjligheter som den demografiska utvecklingen ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

Hot: Den demografiska utvecklingen ställer finansieringen av välfärden inför utmaningar. En åldrande befolkning ökar efterfrågan på välfärdstjänster och utsätter välfärdssystem för en ökad press. Att öka antalet arbetade timmar i ekonomin, fler i arbete helt enkelt, är viktigt för att hantera konsekvenserna av en åldrande befolkning.

Möjlighet: Den demografisk utveckling är en drivkraft för innovation. En ökad efterfrågan på välfärd ökar behovet av hälsorelaterade produkter, tjänster och lösningar. Eftersom den demografiska utvecklingen till stora delar är global möter innovativa lösningar på området en stor och växande marknad. Logiken är att växande sociala behov driver en ekonomisk utveckling.

Hot: Den demografiska utvecklingen ställer välfärdssektorn inför kompetensförsörjningsproblem. I takt med en ökad efterfrågan på välfärdstjänster ökar behovet av personal inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och social omsorg. Efterfrågan på arbetskraft nationellt beräknas att växa kraftigt samtidigt som tillgången till arbetskraft bedöms att förbli oförändrad.

Hot: Storstadskoncentrationen leder till en ökad variation i demografiska förutsättningar för olika delar av landet. Befolkningens koncentrering till större städer innebär växande skillnader i förutsättningar för en hållbar tillväxt. Det leder även till svåra avvägningar mellan att främja tillväxt och att kompensera för en brist på tillväxt.

[21] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommisson, Ds 2013:19

Globaliseringens ekonomiska, sociala och rumsliga effekter

Globaliseringen knyter länder närmre varandra genom att öka antalet transaktioner mellan länder. Det kan röra sig om handel, direktinvesteringar, kapitalflöden, resande eller arbetskrafts- och studentrörlighet. Globaliseringens drivkrafter har varit systematiska avregleringar av marknader, färre handelshinder, integreringen av nya länder i världsekonomin, samt ny informations- och kommunikationsteknologi.[22] Globalisering är ingen förutbestämd linjär process. Efter finanskrisen 2008-2009 vidtog flera länder protektionistiska åtgärder som delvis bromsat globaliseringen.

Detta avsnitt lyfter ekonomiska, sociala och rumsliga effekter av globaliseringen. Det disponeras i tre delar.

- Växande marknader ger nya affärsmöjligheter
- Behovet av internationell konkurrenskraft specialiserar ekonomin
- Ekonomisk specialisering koncentrerar befolkningen till större städer

Växande internationella marknader ger nya affärsmöjligheter

Sverige är ett exportberoende land. Den snabba ekonomiska utvecklingen på exempelvis marknader i Asien, Sydamerika och Afrika är därför av stor betydelse för det svenska näringslivets utveckling. Ett resultat av nya tillväxtmarknaders expansion är en större global medelklass. Allt fler människor har fått en ökad köpkraft.[23] Övergripande bedöms denna utveckling att fortsätta, och år 2050 beräknas Kina stå för 28 procent av världens BNP, vilket ska jämföras med USA:s 16 procent och Europeiska Unionens 15 procent. När allt fler länder integreras i världsekonomin och utvecklas skapas också nya affärsmöjligheter för svenska och halländska företag.[24]

Tillväxtekonomiernas utveckling är dock inte given på förhand. I Kina pågår en komplicerad omställning från en tillväxtmodell baserad på stora investeringar och export, till en som drivs av inhemsk konsumtion och produktivitetsutveckling i näringslivet. Kina brottas även med, precis som stora delar av västvärlden, en åldrande befolkning. Andra tillväxtekonomier har andra problem. Brasilien har de senaste åren uppvisat den illavarslande kombinationen av hög inflation och låg ekonomisk tillväxt. I Indien brottas man med statsfinansiella problem, en dålig energiförsörjning och en exporthämmande infrastruktur.[25] Oavsett, det är ett rimligt antagande att den största ekonomiska tillväxten framöver kommer att ske på marknader i Asien, Afrika och Sydamerika.[26] Däremot kanske BRIC-länderna inte kommer att växa i samma takt som de gjort det senaste decenniet.[27]

Att exploatera affärsmöjligheter på växande internationella marknader är att utnyttja globaliseringen till sin fördel. Men det finns trösklar för att etablera sig på nya marknader. Internationalisering innebär kostnader och tuffa krav, dels på konkurrenskraftiga produkter och tjänster, dels på organisatorisk kapacitet och kunskap om målmarknaden. En bristande kompetens och kapacitet för internationalisering kan därför vara ett hinder för ekonomisk tillväxt. För svenskt vidkommande, med en relativt liten hemmamarknad, är ett näringsliv som fram-

[22] Förutsättningar för tillväxt och välfärd 2011, Region Halland
[23] Kunskapsplattform för Halland 2020, Kairos Futures, 2012
[24] Internationella trender som påverkar samhällsplanering och samhällsutveckling I Sverige fram till 2050, Sweco Eurofutures AB, 2012
[25] The Economist, 27 juli 2013, och 24 augusti, 2013
[26] Kunskapsplattform för Halland 2020, Kairos Futures, 2012
[27] BRIC-länderna är Brasilien, Ryssland, Indien och Kina.

gångsrikt kan konkurrera på internationella marknader en förutsättning för att samhället ska ha råd att investera i välfärd, kultur, grön omställning och utbildning.

Behovet av internationell konkurrenskraft specialiserar ekonomin

Den internationella konkurrensen för en öppen ekonomi som den svenska skärps i takt med att tillväxten i länder som Kina allt mer drivs av kunskap och innovation. Tillväxtmarknaders omställning mot produkter och tjänster med ett högt förädlingsvärde utmanar föreställningen om ett innovativt väst och ett tillverkande öst. Denna utveckling förväntas att slå ut produktion med låg- och medelhög kunskapsintensitet i OECD-länderna fram till år 2030.[28] Tidigare var det industriarbetare utan högre utbildning vars jobb utmanandes av ekonomier med lägre löner. De närmsta åren kommer betydligt fler löne- och kompetensnivåer att utmanas.[29]

En ökad internationell konkurrens specialiserar ekonomin. Företag blir mer nischade och efterfrågar mer specifik kompetens. Specialisering innebär ett behov av att samverka med andra företag och aktörer för att ta fram komplexa produkter och tjänster med ett högt förädlingsvärde. Därför ökar betydelsen av regionala och lokala innovationssystem som främjar samarbete mellan företag och olika kunskapsleverantörer. Behovet av kompetent arbetskraft är lika betydelsefullt. Exempelvis är de anställdas utbildningsnivå i tjänsteföretag den faktor som har störst betydelse för produktivitet och exportförmåga. Kreativitet, förmåga att nyttiggöra immateriella värden och förändringsbenägenhet är andra egenskaper i en konkurrenskraftig arbetskraft.[30]

Ekonomisk specialisering medför även sociala konsekvenser. Arbetsmarknaden efterfrågar mer kunskap, vilket i kombination med teknisk utveckling och utlokaliseringar slagit ut många enklare arbeten. Detta har missgynnat ungdomar med bristfällig utbildning, personer med nedsatt arbetsförmåga, låg utbildningsnivå eller med kompetens inom tillbakagående yrken.[31] Att utbildning och kunskap har ökat i betydelse är tydligt. På 1970-talet hade individer med enbart grundskola fem procentenheter lägre förvärvsgrad än personer med gymnasial utbildning. År 2010 uppgick gapet till 15 procentenheter.[32] Utbildningsnivåns betydelse för att få fotfäste på arbetsmarknaden gör det viktigt att så många som möjligt klarar av skolan. Ett orosmoment är därför den svenska skolans fallande resultat i internationella jämförelser. Något som kan varsla om ett växande utanförskap i framtiden.[33]

Sambandet mellan ekonomisk specialisering och exkludering av individer och grupper på arbetsmarknad sätter fingret på en målkonflikt för en hållbar tillväxt. Att främja tillväxt och ökad konkurrenskraft leder till att arbetsmarknaden efterfrågar mer kunskap. Det leder i sin tur till höjda trösklar på arbetsmarknaden, vilket missgynnar individer och grupper utan rätt kompetens. Detta samband leder till att regional tillväxtpolitik simultant behöver stärka näringslivets konkurrenskraft och öka anställningsbarheten hos individer som har eller riskerar att exkluderas från arbetsmarknaden.

[28] OECD Reviews of Innovation Policy, Sweden 2012
[29] Svenska Framtidsutmaningar – slutrapport från regeringens framtidskommission Ds 2013:19
[30] Tillväxtfakta 2011, Från Arjeplog till Heilongjiang – svensk innovationskraft i en global verklighet, Tillväxtanalys och Tillväxtverket. Se även Kreativa kraftfält i Halland, slutrapport 2013
[31] Arbetsmarknadsutsikter Hallands län 2011-2012
[32] Vid arbetslivets gränser – Sysselsättning, matchning, barriärer 1974-2010, S 2010:04
[33] OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2012

Ekonomisk specialisering koncentrerar befolkningen till större städer

Vi har konstaterat att en ökad internationell konkurrens leder till ekonomisk specialisering. Detta har även en rumslig dimension, då ekonomisk specialisering resulterar i att innovationsförmåga koncentreras geografiskt.[34] Anledningen är att de mest gynnsamma förutsättningarna för effektiva innovationssystem finns i större städer, där en kritisk massa av arbetskraft och företag reducerar transaktionskostnaderna för samarbete och underlättar för företag att hitta rätt kompetens. Befolkning och produktion koncentreras därför allt mer till större städer.[35] I denna utveckling finns både en traditionell urbanisering, där människor flyttar från landsbygd till städer, och en storstadskoncentration där människor flyttar från mindre städer till större.

Denna utveckling förstärks ytterligare av sambandet mellan internationell konkurrenskraft och sysselsättningsutveckling. Där det finns sektorer med internationell konkurrenskraft uppstår en ökad efterfrågan i ekonomin, vilket driver på sysselsättningsutvecklingen i sektorer som i huvudsak tjänar en växande lokal marknad. Logiken är att sektorer som är internationellt konkurrenskraftiga, även om de inte alltid är särskilt sysselsättningsintensiva, har en hög produktivitetsutveckling. Det skapar ett utrymme för löneökningar och ökar efterfrågan i den lokala ekonomin på tjänster som produceras och konsumeras lokalt, exempelvis handel, restaurang och byggnation. Ett resultat av ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv är alltså en expanderande tjänstesektor som tjänar en lokal marknad.

Att delar av näringslivet är internationellt konkurrenskraftigt möjliggör alltså en sysselsättnings-utveckling inom flera delar av arbetsmarknaden. Ovanstående logik fungerar inte omvänt. Det är svårt för många tjänsteföretag med en lokal marknad, exempelvis en frisör, att öka sin produktivitet och exportera tjänster och därmed själva vara en drivkraft för tillväxt och ökad sysselsättning. Vissa sektorer växer och driver ekonomisk tillväxt, andra sektorer växer som ett resultat av utvecklingen i andra sektorer.[36]

En ytterligare faktor som ger bränsle åt storstadskoncentrationen är normen att alla vuxna i en familj i Sverige ska arbeta. Det är betydligt svårare att hitta två kvalificerade arbeten som motsvarar två personers kompetens på mindre orter i jämförelse med storstadsregionerna. Storstadskoncentrationen illustreras nedan, där kartan till vänster visar det senaste decenniets folkmängdsutveckling. På kartan till höger är kommunernas yta proportionell mot indexet för befolkningsförändringen mellan 1950 och 2010.[37]

[34] OECD Reviews of Innovation Policy Sweden 2012
[35] Vad ska man ha ett land till? Matchning av bosättning, arbete och produktion för tillväxt, Vinnova 2013
[36] The New Geography of Jobs, Moretti, 2013
[37] Vad ska man ha ett land till? Matchning av bosättning, arbete och produktion för tillväxt, Vinnova 2013

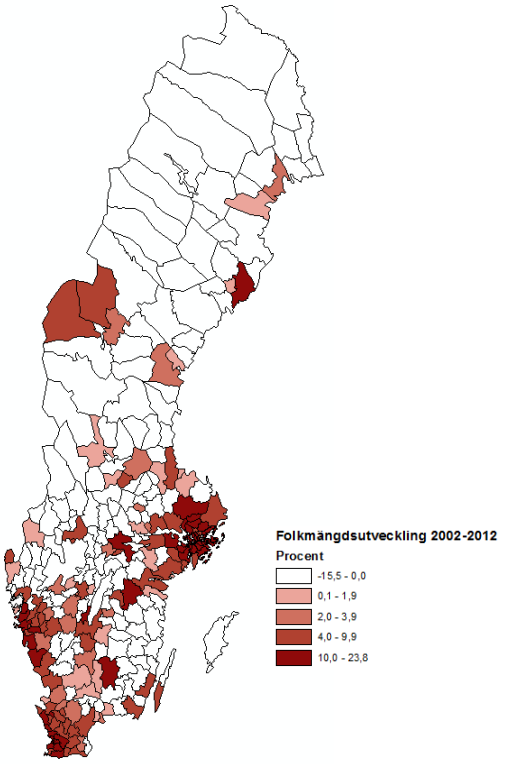

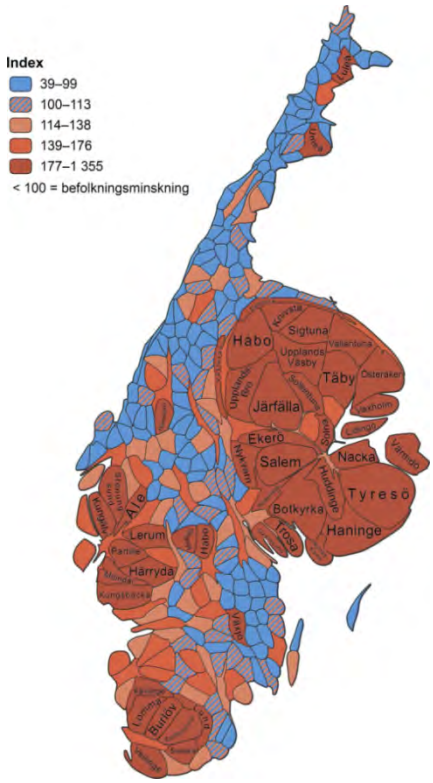

Kartorna visar att Sverige växer i huvudsak runt Stockholm och utmed västkusten, samt att kranskommunerna till de tre storstadsområdena har växt mest procentuellt sätt. Globaliseringen har drivit fram en väldigt ojämn geografisk utveckling som i första hand gynnat storstadsregionerna, och i andra hand kommuner med lärosäten. Befolkningskoncentrationen innebär en ökad press på transportsystemen i storstadsregionerna. När befolkningen koncentreras till en mindre yta ska pusslet att kombinera ett bra arbete och ett bra boende lösas. Resultatet är en ökad pendling, och därmed en ökad trängsel i städer och på spår och vägar. It-teknik för arbete hemifrån har inte har kunnat motverka denna trend.[38] Flaskhalsar i transportsystemen blir ett problem när de minskar arbetskraftens rörlighet och försvårar för företagen att hitta rätt kompetens.

Det finns ett samband mellan internationell konkurrenskraft, sysselsättningsutveckling och befolkningskoncentration som den regionala tillväxtpolitiken behöver förhålla sig till. För kommuner som inte på egen hand kan utveckla internationell konkurrenskraft, eller saknar funktionella samband såsom pendling med starka befolkningskoncentrationer, är detta samband ett hot. För kommuner med hög tillgänglighet till storstäders arbetsmarknad är utvecklingen en drivkraft för inflyttning, sysselsättning och stadsutveckling.

Hot och möjligheter

Här sammanfattas hot och möjligheter som globaliseringen ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

Möjlighet: Växande internationella marknader ger nya affärsmöjligheter. Att exploatera affärsmöjligheter på en växande världsmarknad är att utnyttja globaliseringen till sin fördel.

[38] Internationella trender som påverkar samhällsplanering och samhällsutveckling i Sverige fram till 2050, Sweco Eurofutures AB

Internationalisering innebär kostnader och tuffa krav, dels på konkurrenskraftiga produkter och tjänster, dels på organisatorisk kapacitet och kunskap om målmarknaden.

Hot: Ökad internationell konkurrens utsätter näringslivet för ett högt omvandlingstryck. Tidigare var det industriarbetare utan högre utbildning vars jobb utmanandes av ekonomier med lägre löner. De närmsta åren kommer alla löne- och kompetensnivåer att utmanas. För att hantera detta behövs effektiva lokala och regionala innovationssystem som underlättar samarbete mellan företag och kunskapsleverantörer, stödjer omställning, regionförstoring och kompetensförsörjning.

Hot: Ökad internationell konkurrens riskerar att exkludera grupper och individer från arbetsmarknaden. Att främja tillväxt och ökad konkurrenskraft leder till att arbetsmarknaden efterfrågar mer kunskap, vilket missgynnar individer och grupper utan rätt kompetens. Regional tillväxtpolitik behöver simultant stärka näringslivets konkurrenskraft och arbeta för att individer och grupper inte exkluderas från arbetsmarknaden.

Hot: Globaliseringen driver på en ojämn geografisk utveckling som sätter press transportsystem och livsmiljöer i storstadsregionerna. Sambandet mellan internationell konkurrenskraft, sysselsättningsutveckling och befolkningskoncentration ställer den regionala tillväxtpolitiken inför en geografiskt ojämn utveckling. Detta är något som resulterar i en ökad press på transportsystemen i Sveriges tre storstadsregioner.

Klimatförändringarna och en ökad konkurrens om naturresurser

Den globala ekonomiska utvecklingen integrerar allt fler länder i världsekonomin. Det innebär en större världsproduktion och en ökad internationell handel. I kombination med en växande världsbefolkning, till år 2050 beräknas befolkningen öka med 2,2 miljarder, ökar också efterfrågan på energi, livsmedel och konsumtionsvaror. Detta intensifierar konkurrensen om naturresurser som jord, skog, vatten, mineraler och metaller.[39] I Sverige är det växande intresset för gruvindustrin och biomassa ett uttryck för denna konkurrens.[40]

Utvecklingen sätter fokus på både knappheten hos många naturresurser och bräckligheten hos ekosystem. Historiskt har ekonomisk tillväxt haft en negativ miljöpåverkan, vilket är ett problem då en ekonomisk och social utveckling också behöver vara ekologiskt hållbar. Resultatet blir ett sjunkande värde av så kallade ekosystemtjänster, tjänster som naturen tillhandahåller.[41] Försämrad vattenkvalitet på grund av industriella utsläpp är ett exempel på när värdet av en ekosystemtjänst, i detta fall vatten, minskar som en följd av att ekonomiska motiv tillåtits ha företräde framför ekologisk hållbarhet. Försämrade livsmiljöer blir konsekvensen.

Klimatförändringarna och behovet av en grön omställning

Ekonomisk tillväxt har ökat koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på grund av en omfattande användning av fossila råvaror. Det har bidragit till att den globala medeltemperaturen höjts med 0,74 grader Celsius under perioden 1906-2005. En fortsatt uppvärmning riskerar att förändra nederbördsmönster, öka issmältningen från Arktis och höja havsnivån. För svenskt vidkommande antas värmeböljor och kraftigt regn bli vanligare, och en höjd havsnivå kan förvärra situationen vid stormar och översvämningar. En ökad medeltemperatur innebär även i vissa avseenden förbättrade förutsättningar för jord- och skogsbruk i Sverige.

Åtgärder som kan dämpa ökningen av den globala medeltemperaturen behöver samordnas i internationella överenskommelser. Att minska utsläppen av växthusgaser är själva kärnan, och det är en i alla avseenden global samhällsutmaning. Idag svarar fossila bränslen för cirka 85 procent av jordens energiförsörjning.[42] Addera en ökad efterfrågan på energi och slutsatsen blir att det finns ett behov av omfattande investeringar i förnybar energi och energieffektivisering.

För hållbarhet behöver förhållandet mellan ekonomisk tillväxt och en ökad resursanvändning brytas. I Sverige har man arbetat med detta under parollen grön omställning och uppnått viss framgång. Mellan 1990 och 2011 har växthusutsläppen minskat med 16 procent. De senaste årens minskning tillskrivs primärt biobaserade bränslen i fjärrvärmeverk. På andra områden har en grön omställning varit svårare. Utsläppen från transportsektorn har inte minskat, främst på grund av ökade utsläpp från tunga fordon och avsaknaden av alternativa fossilfria bränslen. Idag står transportsektorn, energiproduktionen och jordbruket för de största utsläppen av växthusgaser.[43]

[39] Region Halland och Europa 2020, Region Halland 2012
[40] Regional tillväxt 2013– en rapport om regional tillväxt och utveckling, Tillväxtanalys
[41] Svenska Framtidsutmaningar – slutrapport från regeringens framtidskommisson Ds 2013:19
[42] Internationella trender som påverkar samhällsplanering och samhällsutveckling i Sverige fram till 2050, Sweco Eurofutures 2012
[43] Regional Tillväxt 2013 – en rapport om regional tillväxt och utveckling, Tillväxtanalys

På EU-nivå finns det ambitioner att hantera problemen. Flera av EU:s långsiktiga styrdokument lyfter frågan med olika tidshorisonter. I Färdplan mot en koldioxidsnål ekonomi är målet att minska utsläppen av växthusgaser med 80-95 procent till år 2050. I Europa 2020-strategin specificeras mål om minskade utsläpp, ökad användning av förnybar energi och ökad energieffektivitet.[44] Samhällsutmaningarna om en ökad befolkning, klimatförändringarna och en ökad konkurrens om naturresurser hanteras i EU:s strategi för bioekonomi.[45] Målet med bioekonomin är ett hållbart utnyttjande och en ökad förädlingsgrad av naturresurser från jord, skog och vatten. Strategin tacklar frågor som livsmedelsförsörjning, minskat beroende av fossila råvaror och en effektivare produktion av biomassa från jord, skog och hav. Strategin har fokus på konkurrenskraft och innovation och kopplas till EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020, Landsbygdsprogrammet och de regionala strukturfondsprogrammen.[46] Att frågan är prioriterad av europeisk och nationell politik förstärker bilden av att det finns en stor efterfrågan på nya lösningar inom förnybar energi och energieffektivitet.

Hot och möjligheter

Här sammanfattas hot och möjligheter som klimatförändringarna och en ökad konkurrens om naturresurser ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

Hot: Växande befolkning och ökad konkurrens om naturresurser hotar ekosystem, livsmiljöer och en hållbar tillväxt. Det centrala i denna omställning är att minska beroendet av fossila råvaror.

Möjlighet: Stor efterfrågan på nya lösningar inom bioekonomi är en drivkraft för innovation. Att minska utsläppen av växthusgaser och hantera en ökad konkurrens om naturresurser är globala samhällsutmaningar. Nya produkter, tjänster och lösningar inom området bioekonomi möter därför en växande global marknad

[44] Region Halland och Europa 2020, Region Halland 2012
[45] Bioekonomi avser en ekonomi grundad på förnybara råvaror producerade genom en hållbar användning av mark och vatten.
[46] Innovating for Sustainable Growth: A Bioeconomy for Europe

Teknisk utveckling förändrar efterfrågan på arbetskraft

På mässan Global Electronics Forum 2013 i Shanghai presenterades 22,000 nya produkter. Den stora mängden visar på svårigheterna att beskriva den tekniska utvecklingen. Enkelt att konstatera är dock att företag, organisationer och individer ständigt konfronteras med teknologisk förändring. Förmågan att dra fördel av den tekniska utvecklingen är avgörande för näringslivets konkurrenskraft, individers anställningsbarhet och organisationers produktivitet. Detta avsnitt lyfter hur teknisk utveckling inom informations- och kommunikationsteknik, IKT, förändrar förutsättningarna för arbete och produktion. Historiskt har teknisk utveckling skapat fler jobb än det slagit ut och bidragit till ett ökat välstånd. Det gynnsamma förhållandet behöver inte nödvändigtvis vara giltigt de kommande åren.[47]

Nya förutsättningar för arbete och produktion

Kännetecknade för de senaste årens utveckling inom IKT är utökade möjligheter till automation i arbetslivet. Detta har potential att få stora effekter på efterfrågan på arbetskraft inom både tillverkning och tjänstesektor. För att ta ett exempel så har allt kraftfullare datorer gjort självkörande bilar till en realitet, vilka dessutom är säkrare och mer miljövänliga än bilar körda för hand.[48] Ett genombrott för den tekniken skulle öka produktiviteten i transportbranschen och förändra dess efterfrågan på arbetskraft. Förenklat skulle efterfrågan på chaufförer minska medan efterfrågan på programmerare skulle öka.

Flaskhalsen för en sådan utveckling är inte vad som är tekniskt möjligt utan samhällets villighet att ta till sig ny teknik och skapa juridiska förutsättningar för dess implementering. Teknologisk förändring tenderar att resultera i en ojämnt fördelad nytta på kort sikt. I detta exempel skulle chaufförer vara förlorare. Troliga vinnare är konsumenter och IT-sektorn. Självkörande bilar är möjligen ett extremt exempel. Ett brett genombrott på detta område ligger troligtvis längre fram i tiden än analysens tidshorisont år 2020, även om tekniken idag är tillgänglig. Oavsett är logiken giltig för många branscher. Allt kraftfullare datorer ökar möjligheterna till automation vilket kommer att påverka allt fler typer av arbeten inom allt fler sektorer.[49]

Teknisk utveckling har ständigt skapat nya produkter och tjänster, nya produktionsprocesser och nya organisations- och kommunikationsformer.[50] Historiskt har få innovationer förändrat samhället så mycket som mikroprocessorn, som lade grunden för informationssamhället. En ny innovation, 3D-skrivare, bedöms också ge upphov till stora effekter, särskilt på förutsättningarna för tillverkning av fysiska produkter. En 3D-skrivare skriver ut fysiska tredimensionella objekt utifrån digitala ritningar. Det kan vara exempelvis reservdelar, leksaker, lister eller skruvar. Objekten kan skrivas ut i olika material, exempelvis plast, glas, stål eller titan. En konsekvens av 3D-skrivaren kan bli att fler fysiska produkter produceras där de ska användas.[51] I vissa branscher kan massproduktion försvinna och ersättas med en mer individanpassad produktion. 3D-skrivare möjliggör låga hinder för marknadstillträde och kan producera med stor variation och ett lågt råvarusvinn. Detta kan minska transportbehoven, och

[47] The Economist, 18 januari 2014
[48] The Economist, 20 april 2013
[49] The Economist, 18 januari 2014
[50] The New Industrial Revolution – Consumers, Globalization and the End of Mass Production, 2012
[51] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, Ds 2013:19

förändra etablerade produktionskedjor och affärsmodeller.[52] Närtillverkning och korta serier kan bli basen i ett nytt industriellt landskap.[53]

Den tekniska utvecklingen tydliggör en målkonflikt mellan ekonomiska och sociala vinster. Att kraftfulla datorer möjliggör en omfattande automatisering av arbetslivet påverkar svensk ekonomi, och utvecklingen utgör på samma gång ett hot och en möjlighet för sysselsättning och konkurrenskraft. I kombination med globaliseringens möjligheter att nå stora växande marknader har den potentiella avkastningen på att investera i FoU och teknisk utveckling ökat.[54]

Digitalt företagande

En stor mängd nya företag som levererar digitala tjänster har startats de senaste åren. Bakgrunden är utvecklingen av digitala plattformar, vilka fungerar som en bas för företagande. Exempel på en sådan plattform är molntjänster, vilka erbjuder lagring av stora mängder data och möjlighet att köpa beräkningskapacitet. För att distribuera tjänster finns plattformar som exempelvis Apples App Store, och för att marknadsföra tjänster finns plattformar som Facebook och Twitter.

För att belysa hur digitala plattformar förändrat förutsättningarna för företagande fungerar entreprenören Naval Ravikant som exempel. Han startade sitt första företag 1999. Det var en hemsida där konsumenter kunde ge omdömen om olika produkter och tjänster. Uppstarten krävde åtta miljoner dollar i riskkapital, licens för databasprogram köptes dyrt och åtta programmerare anställdes. Sex månader senare var hemsidan operativ. Naval Ravikant senaste företag är ett socialt nätverk för nya företag och investerare. De flesta mjukvaror som behövdes fanns tillgängliga gratis, licenserade som fri och öppen källkod. Datalagringskapacitet köptes billigt från en molntjänst. Två utvecklare kunde få nätverket operativt på några veckor. Kostnaderna var totalt under 100 000 dollar.

Digitala plattformar möjliggör alltså utan dyra kostnader ett experimenterande för att ta fram nya digitala tjänster. Sådana företag kallas mikro-multinationella, då de snabbt kan nå en global marknad trots endast några få anställda. Denna utveckling har gjort att delar av IT-sektorn kan liknas vid en uppochnedvänd pyramid. Botten domineras av ett fåtal kraftfulla plattformar. Dessa drivs av stora företag som i den rollen finner skalfördelar och uppnår något som gränsar till monopol. I den breda toppen av den uppochnedvända pyramiden verkar små innovativa företag under hård konkurrens.[55]

Den digitala utvecklingen har skapat möjligheter. Finansiella resurser har minskat i betydelse, flaskhalsarna är istället digital kompetens, digital infrastruktur, entreprenörskap och kreativitet.

Hot och möjligheter

Här sammanfattas hot och möjligheter som den tekniska utvecklingen ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

[52] 3D-printing – Economic and Public Policy Implications, 2014 Entreprenörskapsforum
[53] Kunskapsplattform för Halland 2020, Karios Futures
[54] The New Geography of Jobs, Moretti, 2013
[55] The Economist, 18 januari 2014

Hot: Teknologisk förändring kan leda till minskad efterfrågan på arbetskraft. Teknisk utveckling tydliggör en målkonflikt mellan ekonomiska och sociala vinster. Att kraftfulla datorer möjliggör en omfattande automatisering av arbetslivet innebär att jobb kommer att försvinna.

Möjlighet: Digital kompetens och digital infrastruktur möjliggör en ekonomisk och social utveckling. Digital kompetens är viktigt för anställningsbarhet och deltagande i samhället, och det skapar och en bas för ett digital företagande. Omvänt skulle det vara ett hot för en hållbar tillväxt att i en region ha svagt utvecklad digital kompetens och digital infrastruktur.

Möjlighet: Att nyttiggöra ny teknik bygger konkurrenskraft. För regional tillväxtpolitik handlar det om att främja att ny teknik nyttiggörs i företag och organisationer, inte att generellt stödja teknisk utveckling. Då teknisk utveckling innebär en ständig omvandling av produktionssystem och ökade kompetenskrav är samordnade investeringar i innovation och humankapital viktigt för konkurrenskraft.

Mer komplicerad matchning på arbetsmarknaden

Internationell konkurrens och teknisk utveckling driver på en ständig strukturomvandling. Detta förändrar efterfrågan på arbetskraft och försvårar matchningen mellan arbetslivets behov och arbetskraftens kompetens. Detta avsnitt beskriver hur matchningen på arbetsmarknaden i Sverige succesivt försämrats sedan 1970-talet. En dålig matchning på arbetsmarknaden innebär mer tids- och kostnadskrävande rekrytering, lägre produktivitet och högre arbetslöshet.[56]

Matchningen på arbetsmarknaden kan beskrivas som en matchning mellan en individs utbildning och dennes arbetes utbildningskrav. Sedan mitten på 1970-talet har denna matchning successivt försämrats. Genom att dela in anställda i tre kategorier - överutbildade, underutbildade och rätt matchade – kan utvecklingen beskrivas. Kriteriet för rätt matchad är att den egna utbildningen motsvarar utbildningskravet för det jobb som personen innehar. Individer med två års kortare utbildning än vad jobbet kräver anses underutbildade, medan de med två års längre utbildning anses överutbildade.

Mellan 1974 och 2010 sjönk andelen rätt matchade på Sveriges arbetsmarknad från drygt 70 procent till knappt 40 procent. Andelen överutbildade har samtidigt ökat, från drygt 10 procent till 50 procent, medan andelen underutbildade fallit från 15 procent till knappt 10 procent. Det finns också tydliga löneskillnader mellan dessa tre kategorier. Rätt matchad ger en betydligt bättre ekonomisk avkastning än överutbildning respektive underutbildning.

Att många på arbetsmarknaden är överutbildade skapar en situationen där dessa söker arbete nedåt i kravhierarkin och konkurrerar därmed med lägre utbildade, vilket i sin tur leder till att de också får söka sig nedåt. Det har blivit svårare för individer med låg utbildning att konkurrera om de mindre kvalificerade jobben, detta som en följd av ett överskott på utbildning.[57]

Missmatchen mellan utbildning och arbetsliv leder till svårigheter för företag och organisationer att rekrytera rätt kompetens, vilket påverkar produktivitet och sysselsättning negativt. Inom flera yrkeskategorier råder en brist på arbetskraft, medan det i andra finns ett överskott av arbetskraft. Nationellt är pedagogiskt arbete, ingenjörsarbete och arbete inom hälso- och sjukvården exempel på sektorer som de närmaste åren kommer att uppleva en brist på arbetskraft.[58]

Hot och möjligheter

Här sammanfattas hot och möjligheter som en mer komplicerad matchning ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

Hot: Allt svårare för företag och organisationer att hitta rätt kompetens. En dålig matchning på arbetsmarknaden innebär mer tids- och kostnadskrävande rekrytering, lägre produktivitet och högre arbetslöshet.

[56] Sämre matchningseffektivitet leder till högre arbetslöshet, Lönebildningsrapporten 2012, Konjunkturinstitutet
[57] Vid arbetslivets gränser – Sysselsättning, matchning och barriärer 1974-2010, S 2010:04
[58] Var finns jobben? Bedömning för 2014 och en långsiktig utblick, Arbetsförmedlingen 2014

Ökad kulturell och etnisk mångfald

Globaliseringen har inneburit en ökad rörlighet över statsgränser. Antalet människor som idag lever i andra länder än de är födda i har tredubblats de senaste decennierna, och Sverige har omvandlats till ett mångkulturellt samhälle.[59] Detta skapar både möjligheter och utmaningar för en hållbar tillväxt. Den demografiska utvecklingen i Sverige, med en allt större andel äldre, gör att en omfattande invandring och integration av personer med utländsk bakgrund är en viktig resurs för att minska försörjningsbördan.[60]

Framtida migrationsmönster?

Migration är en företeelse som är svår att förutse och göra prognoser på. Flyktingströmmar beror ofta på oväntade händelser som väpnade konflikter eller naturkatastrofer. Arbetskraftsmigration påverkas däremot av den ekonomiska utvecklingen, där skillnader i välstånd mellan länder och antalet med tillräckliga ekonomiska resurser att migrera är avgörande faktorer.

SCB:s prognoser över den framtida migrationen gör bedömningen att andelen immigranter från länder utanför Europa och andelen som söker sig till Sverige av flyktingskäl kommer att öka. Barn som invandrar efter skolstart från länder utanför Europa har ofta sämre skolresultat än infödda. Samtidigt bedöms arbetskraftsinvandringen, särskilt från Europa, att minska. Detta eftersom den demografiska utvecklingen i många länder minskar andelen i yrkesverksam ålder, vilket leder till att antalet potentiella migranter också minskar. En annan förklaring till en mindre arbetskraftsinvandring är en ökad konkurrens om internationell arbetskraft. Det beror dels på demografiska faktorer, men även på att tillväxtekonomiernas utveckling ökar deras efterfrågan på kompetent arbetskraft.[61]

Samhällets förmåga till integration och att erbjuda immigranter möjligheter är central. En stor flyktinginvandring och minskad arbetskraftsinvandring gör det troligt att en mindre andel immigranter än tidigare kommer att tillhöra de grupper som relativt snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden.

Inkludering på arbetsmarknaden

Det svenska samhället har problem med integration. Sveriges utmärker sig på ett negativt sätt i jämförelse med andra europeiska länder när det gäller sysselsättningsgrad för invandrare som varit i landet i mindre än 10 år.[62] Sverige har den största skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda i en jämförelse mellan OECD-länderna. Skillnaden i Sverige är 14 procentenheter, vilket kan jämföras med Tysklands 7,3 och Storbritanniens 3,5 procentenheter. Här behöver viss försiktighet iakttas då särskilt migrationsorsaken påverkar etableringstiden. Flyktning- och anhörigsinvandring dominerar immigrationen till Sverige, vilka har en längre väg in till arbetsmarknaden än arbetskraftsinvandrare.[63]

Hur förutsättningarna för den framtida integrationen kommer att utvecklas är delvis beroende av arbetsmarknadens utveckling. Ökad internationell konkurrens och teknisk utveckling innebär höga kompetenskrav och att många enklare arbeten slagits ut. Dessutom har den svenska arbetsmarknadsmodellen relativt höga ingångslöner, vilket innebär höga trösklar till

[59] Kunskapsplattform för Halland 2020, Kairos Futures 2013
[60] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommisson, Ds 2013:19
[61] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommisson, Ds 2013:19
[62] Vid arbetslivets gränser – Sysselsättning, matchning, barriärer 1974-2010, S 2010:04
[63] Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommisson, Ds 2013:19

arbetsmarknaden för många grupper. Utbildning blir allt viktigare för inkludering på arbetsmarknaden, och det finns inget som tyder på att denna utveckling inom de närmaste åren ska upphöra. Individens utbildning och kompetens är alltså en viktig faktor för integration. Det är däremot inte den enda.

En mer strukturell faktor som förklarar varför sysselsättningen är lägre bland personer med utländsk bakgrund är diskriminering på arbetsmarknaden. Det är 50 procent vanligare att en arbetssökande med ett traditionellt svenskt namn blir kallad till en intervju i jämförelse med en arbetssökande med ett arabiskt namn. Diskrimineringen är beroende av bransch. För dataspecialister finns ingen diskriminering, medan den är hög inom jobb som butikssäljare, byggnadsarbetare och fordonsförare. Samhället behöver utveckla sin förmåga att tillvarata utrikes föddas kompetens. Förutom diskriminering och höga trösklar till arbetsmarknaden är bristande validering, kunskaper i svenska och sämre nätverk hindrande faktorer för etablering på arbetsmarknaden.

Att öka deltagande på arbetsmarknaden bland utrikes födda är en stor och växande utmaning för en hållbar tillväxt. Att motverka diskriminering är en väsentlig del. Utbildningens växande betydelse för arbetslivet gör att skolans och utbildningsväsendets förmåga att hantera flyktingsinvandrares förutsättningar blir viktig för en fungerande integration.

Hot och möjligheter

Här sammanfattas de hot och möjligheter som en ökad kulturell och etnisk mångfald ställer den regionala tillväxtpolitiken inför.

Möjlighet: Invandring och höjd förvärvsfrekvens bland utlandsfödda kan minska de negativa effekterna av den demografiska utvecklingen. Den demografiska utvecklingen innebär en växande brist på arbetskraft. Invandring och höjd förvärvsfrekvens bland utlandsfödda är nödvändigt för att hantera denna fråga.

Hot: Diskriminering och samhällets bristande förmåga till integration. För att invandring ska ha positiva effekter på sysselsättning och försörjningsbördan behöver samhället, i bred bemärkelse, motverka diskriminering och ha fungerande skol- och utbildningssystem.

Uppsamling – vilka hot och möjligheter finns för en hållbar tillväxt?

Kapitlet har beskrivit olika samhälleliga förändringar i omvärlden som påverkar förutsättningarna för regional tillväxtpolitik i Halland fram till år 2020.

Hot	**Möjligheter**
Den demografiska utvecklingen ställer finansieringen av välfärden inför utmaningar. Den demografiska utvecklingen ställer välfärdssektorn inför kompetensförsörjningsproblem. Storstadskoncentrationen leder till en ökad variation i demografiska förutsättningar för olika delar av landet. Ökad internationell konkurrens utsätter näringslivet för ett högt omvandlingstryck. Ökad internationell konkurrens riskerar att exkludera grupper och individer från arbetsmarknaden. Globaliseringen driver på en ojämn geografisk utveckling som sätter press transportsystem och livsmiljöer i storstadsregionerna. Växande befolkning och ökad konkurrens om naturresurser hotar ekosystem, livsmiljöer och en hållbar tillväxt. Teknologisk förändring kan leda till minskad efterfrågan på arbetskraft. Allt svårare för företag och organisationer att hitta rätt kompetens. Diskriminering och samhällets bristande förmåga till integration.	Den demografisk utveckling är en drivkraft för innovation Växande marknader ger nya affärsmöjligheter. Stora efterfrågan på nya lösningar inom bioekonomi är en drivkraft för innovation. Digital kompetens och digital infrastruktur möjliggör en ekonomisk och social utveckling. Att nyttiggöra ny teknik bygger konkurrenskraft. Invandring och höjd förvärvsfrekvens bland utlandsfödda kan minska de negativa effekterna av den demografiska utvecklingen.

4. Hallands struktur och utveckling

Detta kapitel vänder blicken mot Halland. Här redovisas Hallands utveckling och förutsättningar beträffande befolkning, bostäder, utbildning regional ekonomi, utsläpp av växthusgaser, arbetsmarknad, näringsliv och landsbygd.

Befolkning, bostäder och utbildning

Avsnittet disponeras i två delar. I den första delen diskuteras befolkningsutvecklingen och bostadsbyggandet i Halland. Den andra delen lyfter utbildningsnivån i länet.

Befolkning

Folkmängden i Halland har ökat under lång tid. Utvecklingen började på 1950-talet och tog fart på allvar under 1960-talet. Sedan 1950 har Hallands folkmängd ökat från 170 000 invånare till nästan 307 000 år 2013, en ökning med drygt 80 procent. Befolkningsökningen förklaras i första hand av en stor boendedriven inflyttning från angränsande kommuner i Västra Götaland och Småland. Hallands utveckling stärks genom sitt läge i ett av de två områden i Sverige där befolkningstillväxten är som störst, där det ena är sydvästra Sverige mellan Göteborgsregionen och Malmö och det andra är området runt Stockholm.

Olika befolkningsutveckling i Hallands kommuner

Däremot växer inte hela Halland i samma takt. Bland Hallandskommunerna har Kungsbacka vuxit allra mest. Kommunen har vuxit med mer än 350 procent sedan 1950 och överträffas i Sverige i det avseendet av endast fyra kommuner, alla i Stockholmsområdet. Halmstad och Varberg visar också på en stadig befolkningsökning, medan Falkenberg och Laholm i det långa perspektivet växer lite långsammare. Hylte är den enda kommunen i Halland vars folkmängd minskat sedan 1950.

Hallands folkmängd 1950 och 2013 (+prognos 2030)

	1950	2013	Differens	Procent	*2030*
Hylte	11 877	10 001	-1 876	-15,8	*10 300*
Halmstad	57 689	94 084	36 395	63,1	*101 700*
Laholm	20 083	23 517	3 434	17,1	*25 300*
Falkenberg	30 148	41 912	11 764	39,0	*44 900*
Varberg	33 357	59 936	26 579	79,7	*68 000*
Kungsbacka	16 922	77 390	60 468	357,3	*90 400*
Halland	**170 076**	**306 840**	**136 764**	**80,4**	***340 600***

Folkmängden i Halland förväntas att utvecklas positivt även i framtiden. År 2030 bedöms befolkningen ha ökat till drygt 340 000 invånare.[64] Avseende utvecklingen i kommunerna kan det noteras att kommunerna själva både gör mer optimistiska och pessimistiska bedömningar än den ovan. Exempelvis bedömer Halmstads kommun att det bor drygt 109 000 invånare i Halmstad år 2030. Och Varbergs kommun bedömer att det bor drygt 73 000 invånare i Varberg samma år. I Laholms fall är deras prognos mer pessimistisk, där bedöms att Laholms kommun har 24 600 invånare år 2030. På nästa sida visas hur folkmängden har utvecklats mer i detalj de senaste åren. Här blir det tydligt att Halland växer ojämnt. Den starkaste befolkningsutvecklingen ser vi längs med kusten, i den norra länsdelen och omkring de större tätorterna.

[64] Befolkningsprognos till 2030 för kommunerna i Halland, WSP Analys och Strategi 2012

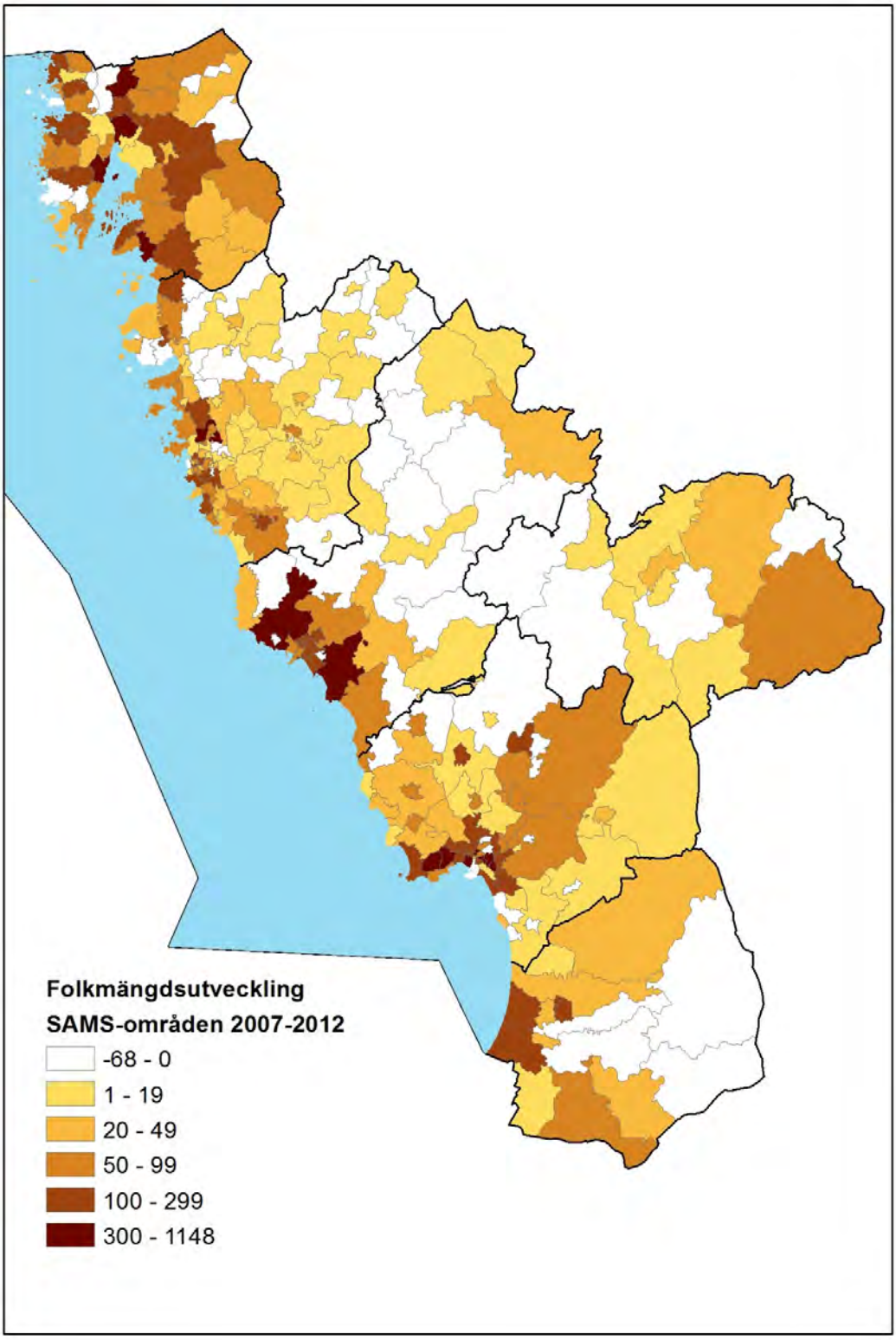

[65] Kommentar till kartan. SAMS är en förkortning på Small Areas for Market Statistics. SAMS lanserades av SCB 1994 och delar in Sverige i drygt 9 000 områden. I Halland finns 286 områden.

Bostadsbyggande

Boverket genomför varje år en bostadsmarknadsenkät som belyser läget på bostadsmarknaden och det förväntade bostadsbyggandet de närmaste åren. Analysen publiceras årligen av Länsstyrelsen i Halland län.[66]

Fem av länets sex kommuner bedömer att det råder brist på bostäder. I Hylte kommun finns ett överskott på bostäder i kommunen som helhet. I centralorterna råder bostadsbrist i alla kommuner utom i Hylte som uppvisar balans. I övriga kommundelar utanför centralorterna råder bostadsbrist i Halmstad, Kungsbacka och Varbergs kommuner, överskott i Hylte kommun samt balans i Falkenberg och Laholm. Situationen är särskilt svår för ungdomar i länets samtliga kommuner.

Kötid hos allmännyttiga bostadsbolag

De tre län som uppger längst kötid

Lägenhetstyp	Län	Kötid månader
1 rum och kök	Stockholm	56
	Halland	55
	Uppsala	49
2 rum och kök	Stockholm	56
	Halland	55
	Norrbotten	53
3 rum och kök	Stockholm	56
	Halland	55
	Uppsala	47
4 rum och kök	Stockholm	56
	Halland	54
	Uppsala	52

Källa: Hyresgästföreningen 2014

För att tillgodose behovet av hyreslägenheter, bostadsrätter och egnahem behöver det byggas mer än 5 000 bostäder de kommande fem åren. Behovet är störst i Halmstad och Varberg. Kommunernas bedömning av bostadsbyggandet under 2014 uppgår totalt till 1 560 nya lägenheter. För år 2015 bedömer kommunerna att 2 270 lägenheter kommer att påbörjas. Det planerade byggandet täcker alltså bara halva det beräknade behovet. Huvudsakliga hinder är höga produktionskostnader, överklagade detaljplaner som försenar påbörjandet, brist på planlagd mark i attraktiva lägen och bristande planberedskap.

Småhuspriser kvartal 1 2014

Medelpris, tusental kronor

Förändring i procent från föregående år

	Pris	Förändring
Stockholm	4 074	6
Halland	2 546	3
Uppsala	2 482	7
Västra Götaland	2 470	6
Skåne	2 319	3
Hela landet	2 257	4
Gotland	2 037	2
Östergötland	1 930	0
Södermanland	1 897	6
Västmanland	1 758	4
Örebro	1 657	3
Jönköping	1 595	3
Västerbotten	1 510	8
Kronoberg	1 350	1
Blekinge	1 294	2
Värmland	1 266	-2
Kalmar	1 253	0
Gävleborg	1 218	5
Dalarna	1 204	6
Jämtland	1 179	-1
Norrbotten	1 090	6
Västernorrland	1 002	1
Stor-Stockholm	4 074	6
Stor-Göteborg	3 368	7
Stor-Malmö	2 847	2
Kungsbacka	3 693	3
Varberg	2 752	6
Halmstad	2 247	1

Källa: SCB

I stora delar av Sverige råder det en brist på hyreslägenheter. De bolag eller bostadsförmedlingar som har längst kötid för hyreslägenheter återfinns i Stockholms, Hallands och Uppsala län. Långa kötider finns också i Norrbottens, Örebro och Västra Götalands län. Generellt är köerna ungefär lika stora oavsett lägenhetsstorlek. Kötiderna är alltså längst i Sveriges tillväxtregioner.[67]

Hyreslägenheter är viktigast för unga och studenter. När kötiderna för en- och tvårumslägenheter är över fyra och ett halvt år måste ungdomarna ha lång framförhållning när man ska flytta hemifrån. Det har också betydelse för vart man väljer att flytta för studier eller arbete.

[66] Bostadsmarknadsenkäten 2014, Länsstyrelsen i Hallands län

[67] Ett land fullt av bostadsköer – En rapport om kötider på den svenska bostadsmarknaden, Hyresgästföreningen, 2014

Bristen på bostader i kombination med stor inflyttning leder också till att fastighetspriserna stiger. I början av 2014 uppgick medelpriset för ett småhus i Halland till över 2,5 miljoner kronor. Det var det näst högsta medelpriset i landet jämfört med övriga län. Bara i storstadsregionerna är medelpriserna på småhus högre än i Hallands län. Bland kommunerna är priserna högst i Kungsbacka, som prismässigt ligger strax under nivån i Stockholms län, följt av Varbergs och Halmstads kommuner.

Halland ligger alltså i topp både vad gäller bostadspriser och kötider för hyreslägenheter. Det är hinder för ungdomar som planerar att flytta hemifrån och det är naturligtvis också hinder för många som vill eller planerar flytta till Halland. Bristen på hyreslägenheter kan också innebära att ungdomar väljer att studera i orter där det är lättare att hitta en bostad.

Relativt gynnsam åldersfördelning

För Halland överlag är det som karaktäriserar länet en stor andel av befolkningen i åldersgruppen 0-19 år, en liten andel i åldersgrupperna 20-64 och en genomsnittlig andel i åldersgrupperna över 65. Precis som folkmängdsutvecklingen ser olika ut i Hallands kommuner skiljer sig åldersfördelningen kommunerna emellan. Hylte, Laholm och Falkenberg har en högre andel i de äldsta åldersgrupperna, medan Kungsbacka avviker i motsatt riktning.

Befolkningens åldersfördelning och försörjningskvot 2012

0-19 år		20-64 år		65+ år		Försörjningskvot	
Stockholms län	24,0	Stockholms län	60,6	Kalmar län	23,5	Kalmar län	0,80
Hallands län	23,7	Uppsala län	59,6	Blekinge län	22,8	Södermanlands län	0,80
Jönköpings län	23,6	Västra Götalands län	58,6	Västernorrlands län	22,8	Västernorrlands län	0,80
Södermanlands län	23,0	Skåne län	58,3	Dalarnas län	22,7	Blekinge län	0,80
Uppsala län	23,0	Västerbottens län	58,2	Gotlands län	22,7	Dalarnas län	0,80
Skåne län	22,8	Riket	58,1	Värmlands län	22,6	Hallands län	0,79
Riket	22,8	Östergötlands län	57,7	Gävleborgs län	22,6	Gävleborgs län	0,78
Kronobergs län	22,8	Norrbottens län	57,0	Jämtlands län	22,1	Jämtlands län	0,78
Västra Götalands län	22,7	Örebro län	56,8	Norrbottens län	22,1	Värmlands län	0,78
Örebro län	22,7	Västmanlands län	56,7	Södermanlands län	21,4	Jönköpings län	0,77
Östergötlands län	22,7	Kronobergs län	56,6	Västmanlands län	21,0	Gotlands län	0,77
Västmanlands län	22,4	Gotlands län	56,5	Kronobergs län	20,6	Kronobergs län	0,77
Västerbottens län	22,0	Jönköpings län	56,4	Örebro län	20,6	Västmanlands län	0,76
Västernorrlands län	21,7	Värmlands län	56,3	Hallands län	20,5	Örebro län	0,76
Jämtlands län	21,6	Jämtlands län	56,2	Jönköpings län	20,1	Norrbottens län	0,75
Dalarnas län	21,6	Gävleborgs län	56,0	Västerbottens län	19,8	Östergötlands län	0,73
Blekinge län	21,6	Hallands län	55,9	Östergötlands län	19,7	Riket	0,72
Gävleborgs län	21,4	Dalarnas län	55,7	Riket	19,1	Västerbottens län	0,72
Värmlands län	21,1	Blekinge län	55,6	Skåne län	18,9	Skåne län	0,72
Kalmar län	21,0	Västernorrlands län	55,6	Västra Götalands län	18,6	Västra Götalands län	0,71
Norrbottens län	20,9	Södermanlands län	55,5	Uppsala län	17,4	Uppsala län	0,68
Gotlands län	20,8	Kalmar län	55,5	Stockholms län	15,4	Stockholms län	0,65
Hylte	23,5	Hylte	54,8	Hylte	21,8	Hylte	0,83
Halmstad	22,1	Halmstad	57,9	Halmstad	20,0	Halmstad	0,73
Laholm	21,7	Laholm	55,1	Laholm	23,2	Laholm	0,81
Falkenberg	22,8	Falkenberg	54,7	Falkenberg	22,6	Falkenberg	0,83
Varberg	22,8	Varberg	55,9	Varberg	21,3	Varberg	0,79
Kungsbacka	27,3	Kungsbacka	54,4	Kungsbacka	18,3	Kungsbacka	0,84

Andelen hallänningar i åldersgruppen 65-79 år beräknas öka från 15,4 procent år 2013 till 15,8 procent år 2030. Andelen i åldersgruppen över 80 år beräknas öka från 5,6 till 7,8 procent. Detta kommer att leda till en ökad försörjningsbörda för den förvärvsarbetande befolk-

ningen och ett ökat kostnadstryck på offentlig sektor, i synnerhet när förväntningarna på kvalitet och vilka välfärdstjänster som ska levereras också ökar.[68]

Befolkning och åldersstruktur 2013 och 2030

			Utveckling		Andel av befolkningen	
	2013	2030	Antal	Procent	2013	2030
0-19	71 801	75 640	3 839	5,3	23,4	22,0
20-64	170 867	186 979	16 112	9,4	55,7	54,4
65-79	47 124	54 499	7 375	15,7	15,4	15,8
80+	17 048	26 865	9 817	57,6	5,6	7,8
Totalt	306 840	343 983	37 143	12,1	100,0	100

Mellan 2013-2030 beräknas Hallands befolkning öka mest i de äldre åldersgrupperna. Befolkningen över 65 år beräknas öka med 17 892 personer eller 26,8 procent. Av dessa ökar antalet invånare som är 80 år eller äldre med 57,6 procent fram till år 2030 och åldersgruppen 65-79 år ökar med 15,7 procent. Befolkningen i åldern 0-19 år ökar med 5,3 procent och befolkningen i den viktiga åldersgruppen 20-64 år, dvs. befolkningen i vanligtvis förvärvsarbetande åldrar, ökar med 9,4 procent.[69]

Trots en gynnsam befolkningsutveckling i ett svenskt perspektiv kvarstår faktum att Halland står inför samma demografiska utmaning som hela västvärlden framöver - en åldrande befolkning och ett ökat kostnadstryck på offentlig sektor.

Ökande försörjningsbörda

Ett vanligt sätt att beskriva demografins regionalekonomiska betydelse är den så kallade *demografiska försörjningskvoten*. Försörjningskvoten på kommunal och regional nivå är ett nyckeltal av speciell betydelse, inte minst för att den handlar om relationen mellan utgifter för skola, vård och omsorg i förhållande till skattebasens storlek. Förenklat kan man säga att om försörjningskvoten är mindre än ett är det fler som jobbar än som inte jobbar, och omvänt om kvoten är större än ett.

Försörjningskvot 2012 och 2030

	2012	2030
Hylte	0,83	1,01
Halmstad	0,73	0,88
Laholm	0,81	0,98
Falkenberg	0,83	0,97
Varberg	0,79	0,93
Kungsbacka	0,84	0,94
Halland	**0,79**	**0,93**

Hallands försörjningskvot beräknas till år 2030 att öka från dagens 0,79 till 0,93. Två kommuner avviker tydligt från det halländska genomsnittet. Det är Halmstad, som förväntas få den lägsta försörjningskvoten år 2030 (0,88), och Hylte kommun där försörjningskvoten beräknas till 1,01.

Detta sätt att beräkna försörjningskvoten, utifrån enbart demografiska förhållanden, blir inte helt rättvisande eftersom alla i åldersgruppen 20-64 år inte förvärvsarbetar. Ett alternativ är att

Ekonomisk försörjningskvot 2011	
Skåne län	1,30
Blekinge län	1,28
Värmlands län	1,27
Södermanlands län	1,26
Östergötlands län	1,24
Gävleborgs län	1,23
Västmanlands län	1,23
Västernorrlands län	1,22
Örebro län	1,22
Dalarnas län	1,20
Kalmar län	1,19
Riket	1,16
Norrbottens län	1,15
Västra Götalands län	1,14
Gotlands län	1,13
Jämtlands län	1,13
Västerbottens län	1,13
Kronobergs län	1,13
Uppsala län	1,12
Hallands län	1,10
Jönköpings län	1,10
Stockholms län	1,05
Hylte	1,14
Halmstad	1,16
Laholm	1,13
Falkenberg	1,12
Varberg	1,05
Kungsbacka	1,06

Källa: SCB och egna beräkningar

[68] I kapitel tre förs ett allmänt resonemang om den demografiska utvecklingen och dess konsekvenser.
[69] Befolkningsprognos till 2030 för kommunerna i Halland, WSP Analys och Strategi 2012

dividera summan av unga, äldre och ej förvärvsarbetande med antalet sysselsatta. Detta innebär att stora grupper som står utanför arbetsmarknaden, som heltidsstuderande, arbetslösa och sjukskrivna, tas med i beräkningen. Detta sätt att räkna kallas *ekonomisk försörjningskvot* och ger en annan bild av försörjningskvoten i Halland. Beräknat enbart på befolkningens åldersstruktur tillhör Halland de län som har högst försörjningskvot. Beräknas kvoten däremot som andelen ej förvärvsarbetande i förhållande till de som förvärvsarbetar visar det sig att försörjningskvoten i Halland är lägre än i flertalet andra län. Räknat på det här sättet ligger samtliga kommuner i Halland på eller lägre än riksgenomsnittet.

Det som förklarar den bättre ekonomiska försörjningskvoten är att Halland har god sysselsättningsutveckling och hög förvärvsfrekvens. Att öka sysselsättningen, och helst också att höja förvärvsfrekvensen, är viktigt för att hantera den demografiska utvecklingen. Centralt är att skapa tillväxt i ekonomin så att det finns ett utrymme för en ökning av sysselsättningen. Det är också viktigt att aktivt arbeta för att öka anställningsbarheten hos individer i grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Angränsande läns befolkningsutveckling

Den regionala tillväxtpolitiken i Halland behöver inte bara ta hänsyn till befolkningsutvecklingen inom länet. Relevant är även hur befolkningen utvecklas i de angränsande länen Västra Götaland, Skåne, Jönköping och Kronoberg.

I Västra Götaland var folkmängden 1,6 miljoner 2012. Den beräknas uppgå till 1,74 miljoner år 2025, en ökning med 140 000 personer. Befolkningsutvecklingen är dock starkt koncentrerad till Göteborgsregionen som beräknas att växa med cirka 10 000 personer årligen, och ökar därmed från 948 000 invånare år 2012 till 1,081 miljoner invånare år 2025. Sjuhäradsregionen, vilken också gränsar till Halland, bedöms få en svagare folkmängdökning. Från cirka 212 000 år 2012 till 223 000 år 2025. Antalet personer i de yrkesaktiva åldrarna 20-64 år kommer bara att öka i Göteborgsregionen. I övriga delregioner, Skaraborg, Sjuhärad och Fyrbodal, beräknas den åldersgruppen att minska i storlek eller vara oförändrad.[70]

Befolkningen i Skåne förväntas att växa med 106 000 invånare från år 2012 till 2022. Det innebär en total befolkning på 1,36 miljoner. Även i Skåne är befolkningsutvecklingen geografiskt koncentrerad. Västra Skåne ökar mest, där utvecklingen i Malmö, Lund och Helsingborgs kommuner är särskilt god. Befolkningsutvecklingen i västra Skåne leder till fler i förvärvsarbetande åldrar jämfört med övriga Skåne.[71]

Jönköpings län, med en befolkning på knappt 338 000 personer år 2012, beräknas att öka med 16 000 personer till år 2025. Jönköpings kommun ökar starkast med 13 600 personer. Gislaved och Gnosjös befolkning minskar, medan Värnamo ökar svagt.[72] Det andra Smålandslänet med gräns till Halland är Kronoberg. Där bedöms befolkning öka från drygt 185 000 personer år 2012 till knappt 200 000 personer 2033. Utvecklingen är koncentrerad till Växjö kommun, vilken tillskrivs 80 procent av ökningen. Antal personer i arbetsför ålder kommer att minska i samtliga kommuner i Kronoberg förutom Växjö.[73]

[70] Befolkningsprognos Västra Götaland 2013-2025, Fakta och analys 2013:2, Västra Götalandsregionen
[71] Skånes befolkningsprognos 2013-2022, Region Skåne
[72] Befolkningsprognos Jönköpings län 2012-2025, Jönköpings kommun
[73] Befolkningsprognos Kronobergs län 2012-2033, Regionförbundet södra Småland

Jämfört med de angränsande länen växer Halland starkt i flera kommuner. Utveckling är inte koncentrerad till ett regionalt centrum, vilket är fallet i många andra län.

Utbildningsnivån i Halland

En stor andel högutbildade pekas ofta ut som viktigt för att en kommun ska ha goda framtidsutsikter. Ser man till andelen som har eftergymnasial utbildning har Halland som helhet ungefär lika hög andel som riket, men skillnaderna mellan kommunerna är stora. Det är storstadsregionerna och regioner med stora universitet som har högre genomsnittlig utbildningsnivå än Halland

Kvinnor har generellt en högre utbildningsnivå än män. I Halland har drygt 40 procent av kvinnorna i åldersgruppen 20-64 år en eftergymnasial utbildning medan andelen högskoleutbildade män uppgår till 30 procent. Högst är andelen som har högskoleutbildning i Kungsbackas och Halmstads kommuner.

Utbildningsnivån på arbetsmarknaden är i Halland klart lägre än riksgenomsnittet och lägre än i flertalet andra län. Detta indikerar en övergripande obalans på den halländska arbetsmarknaden mellan en genomsnittligt välutbildad befolkning och en arbetsmarknad som inte i tillräcklig utsträckning efterfrågar personal med hög utbildning. Skillnaden mellan befolkningens utbildningsnivå och efterfrågan på kunskap är större för kvinnor än för män. Denna obalans hanteras genom att många som bor i Halland väljer att arbeta i kunskapsintensiva branscher i företrädesvis Göteborg.

Det finns även skillnader inom kommuner. Den övre kartan på nästa sida visar att utbildningsnivån är högst utmed kusten i och norr om Halmstads tätort, runt Varbergs tätort och på Onsalahalvön och Särö. I delar av inlandet är utbildningsnivån lägre. En ytterligare fördjupning är att titta på skolavhopp i länet. Den nedre kartan visar andelen 18-24 åringar som inte avslutat gymnasiet och som inte studerar. Halland ligger lite bättre till än riket i stort, vilket framförallt beror på låga skolavhopp i Kungsbacka och Halmstad. Störst problem i detta avseende finns i Falkenbergs kommun.

Utbildningsnivå 2012

Andel med eftergymnasial utbildning, 20-64 år

Män		Kvinnor		Båda könen	
Stockholms län	42,8	Stockholms län	49,5	Stockholms län	46,1
Uppsala län	39,3	Uppsala län	48,8	Uppsala län	44,0
Skåne län	35,0	Västerbottens län	46,4	Västerbottens län	40,2
Västerbottens län	34,3	Skåne län	43,5	Skåne län	39,2
Östergötlands län	33,6	Riket	42,8	Riket	38,1
Riket	33,5	Västra Götalands län	42,6	Västra Götalands län	37,9
Västra Götalands län	33,4	Östergötlands län	40,6	Östergötlands län	37,0
Blekinge län	30,6	Hallands län	40,2	Hallands län	35,1
Hallands län	30,1	Kronobergs län	39,8	Blekinge län	34,7
Kronobergs län	28,8	Jämtlands län	39,4	Kronobergs län	34,2
Västmanlands län	28,2	Blekinge län	39,0	Örebro län	33,0
Örebro län	27,4	Örebro län	38,9	Västmanlands län	32,6
Norrbottens län	26,7	Norrbottens län	38,8	Norrbottens län	32,5
Västernorrlands län	26,3	Värmlands län	38,4	Jämtlands län	32,2
Jönköpings län	26,1	Västernorrlands län	37,9	Västernorrlands län	32,0
Värmlands län	25,8	Västmanlands län	37,2	Värmlands län	31,9
Jämtlands län	25,3	Jönköpings län	36,5	Jönköpings län	31,2
Kalmar län	25,0	Kalmar län	36,5	Kalmar län	30,6
Gotlands län	24,9	Gotlands län	35,5	Gotlands län	30,1
Södermanlands län	24,7	Södermanlands län	35,2	Södermanlands län	29,9
Dalarnas län	23,6	Gävleborgs län	35,0	Dalarnas län	29,0
Gävleborgs län	22,7	Dalarnas län	34,7	Gävleborgs län	28,7
Kungsbacka	38,2	Kungsbacka	45,8	Kungsbacka	42,0
Halmstad	34,0	Halmstad	42,8	Halmstad	38,4
Varberg	26,6	Varberg	40,1	Varberg	33,3
Falkenberg	20,8	Laholm	31,8	Falkenberg	26,1
Laholm	20,2	Falkenberg	31,5	Laholm	25,9
Hylte	14,5	Hylte	25,6	Hylte	19,9

Utbildningsnivå 2011 på arbetsmarknaden

Andel med eftergymnasial utbildning på arbetsmarknaden, 20-64 år

Män		Kvinnor		Båda könen	
Stockholms län	44,3	Stockholms län	52,3	Stockholms län	48,2
Uppsala län	36,8	Uppsala län	49,7	Uppsala län	43,3
Skåne län	35,2	Västerbottens län	47,8	Skåne län	40,8
Västra Götalands län	34,5	Skåne län	46,6	Västerbottens län	40,4
Riket	34,3	Riket	45,6	Västra Götalands län	39,8
Östergötlands län	33,7	Västra Götalands län	45,5	Riket	39,8
Västerbottens län	33,6	Östergötlands län	43,4	Östergötlands län	38,3
Blekinge län	31,1	Örebro län	42,5	Blekinge län	36,2
Västmanlands län	30,0	Kronobergs län	42,1	Västmanlands län	35,2
Kronobergs län	28,7	Blekinge län	41,9	Örebro län	35,1
Örebro län	28,2	Jämtlands län	41,8	Kronobergs län	35,0
Västernorrlands län	28,1	Västernorrlands län	41,6	Västernorrlands län	34,5
Hallands län	27,6	Norrbottens län	41,3	Hallands län	34,3
Norrbottens län	27,2	Värmlands län	41,3	Jämtlands län	34,1
Jämtlands län	26,7	Hallands län	41,3	Norrbottens län	33,8
Värmlands län	26,7	Västmanlands län	40,9	Värmlands län	33,7
Jönköpings län	26,2	Södermanlands län	39,3	Södermanlands län	32,2
Södermanlands län	25,3	Kalmar län	38,9	Jönköpings län	32,1
Dalarnas län	24,8	Gävleborgs län	38,8	Kalmar län	31,4
Gotlands län	24,7	Jönköpings län	38,6	Gotlands län	31,2
Kalmar län	24,6	Dalarnas län	37,9	Dalarnas län	31,0
Gävleborgs län	23,8	Gotlands län	37,9	Gävleborgs län	30,9
Halmstad	33,5	Halmstad	45,1	Halmstad	39,1
Kungsbacka	29,4	Kungsbacka	43,9	Kungsbacka	37,3
Varberg	25,7	Varberg	41,9	Varberg	33,5
Falkenberg	21,0	Falkenberg	33,3	Falkenberg	27,0
Laholm	19,6	Laholm	33,1	Laholm	26,0
Hylte	17,1	Hylte	30,1	Hylte	22,7

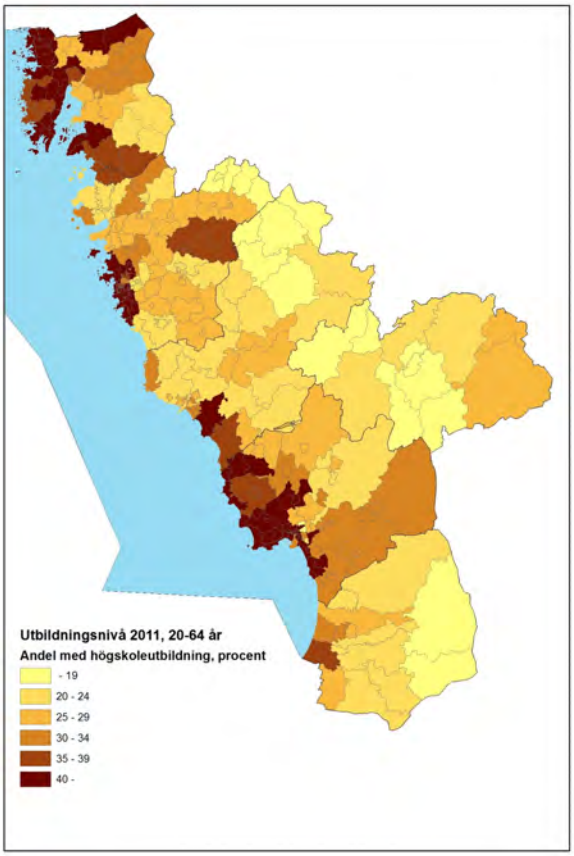

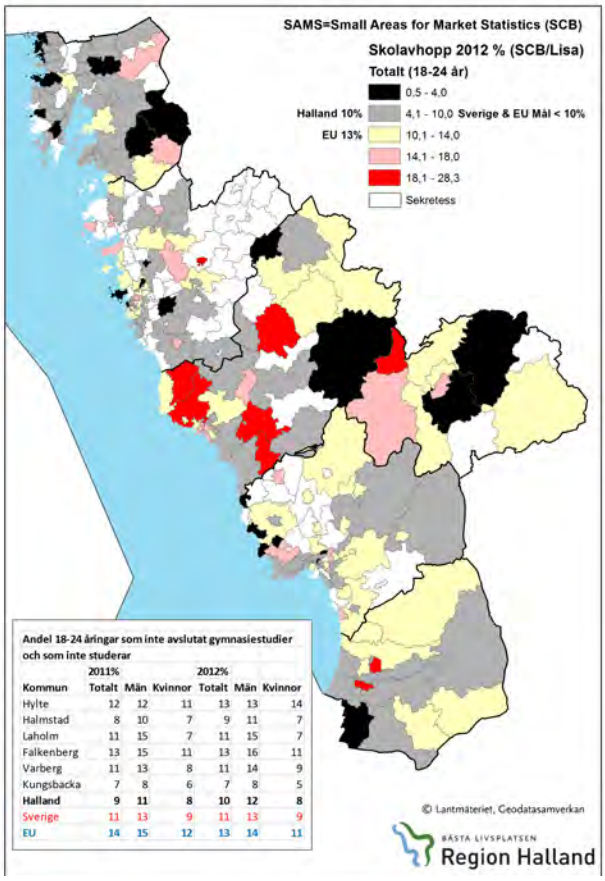

Andel 18-24 åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar

	2011%			2012%		
Kommun	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor
Hylte	12	12	11	13	13	14
Halmstad	8	10	7	9	11	7
Laholm	11	15	7	11	15	7
Falkenberg	13	15	11	13	16	11
Varberg	11	13	8	11	14	9
Kungsbacka	7	8	6	7	8	5
Halland	**9**	**11**	**8**	**10**	**12**	**8**
Sverige	11	13	9	11	13	9
EU	14	15	12	13	14	11

[74] Kommentar till kartorna. De använder SAMS-områden. SAMS är en förkortning på Small Areas for Market Statistics. SAMS lanserades av SCB 1994 och delar in Sverige i drygt 9000 områden. I Halland finns 286 områden. SCB har sekretessbelagt data i SAMS-områden där färre än 25 individer i den aktuella populationen.

Uppsamling

- Befolkningsutvecklingen är överlag god i Halland, mycket tack vare en långvarig nettoinflyttning. Halland befolkningsutveckling är inte koncentrerad till ett regionalt centrum. Istället växer Halland i flera kommuner.

- Både regionen och samtliga kommuner behöver hantera den demografiska utmaningen, men utmaningen är större i vissa kommuner som en följd av en högre andel äldre i befolkningen, samt i Hyltes fall även ett negativt flyttnetto.

- Det råder en brist på bostäder i fem av sex kommuner i Halland. För att tillgodose behovet av hyreslägenheter, bostadsrätter och egnahem behöver det byggas mer än 5 000 bostäder de kommande fem åren. Det planerade byggandet täcker bara halva det beräknade behovet. Det är hinder för ungdomar som planerar att flytta hemifrån och det är naturligtvis också hinder för många som vill eller planerar flytta till Halland.

- Att hantera den demografiska utmaningen är nära förknippat med att skapa förutsättningar för en god sysselsättningsutveckling i hela Halland. Att skapa tillväxt i ekonomin är centralt för att det ska finns utrymme för en ökad sysselsättning. Lika viktigt är att arbeta för att öka anställningsbarheten hos individer i grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden.

- Den framtida befolkningsutvecklingen i angränsande län till Halland bedöms bli starkast i Göteborgsregionen och i västra Skåne. Samtidigt bedöms Småland, Sjuhärad och östra Skåne att få en svagare utveckling.

- Andelen av befolkningen med eftergymnasial utbildning i Halland är ungefär lika stor som i riket. Det är storstadsregionerna och regioner med stora universitet som har en högre genomsnittlig utbildningsnivå än Halland.

- Det finns stora skillnaderna i utbildningsnivå både mellan de halländska kommunerna och inom kommunerna.